Poznámky vydavatelovy

Osmý svazek Kritických projevů F. X. Šaldy shrnuje jeho kritickou a polemickou tvorbu z let 1910 a 1911. K úplnosti chybí essay Tvůrčí činy z r. 1911, který byl pojat do 2. vydání Bojů o zítřek, a essay o Boženě Němcové rovněž z r. 1911, který je součástí souboru Duše a dílo. Většina článků a gloss byla původně otištěna v třetím až pátém ročníku Noviny, jejíž ráz byl charakterisován v předešlém svazku Kritických projevů. Nemalou část článků z roku 1911 otiskovaly původně Národní listy (nejrozsáhlejší je cyklus cestopisných feuilletonů Několik dojmů a reflexí italských) — tyto články sebral sám autor do souboru Časové i nadčasové (1936), v němž vyplňují skoro celou část první. Dodatkem je v tomto svazku Kritických projevů otištěna trojdílná Šaldova doktorská disertace a Poznámka úvodní ke knize Časové i nadčasové.

Jako předešlé svazky i osmý svazek Kritických projevů je kronikou příslušných let v českém kulturním životě. Defilují před námi právě pořádané výstavy, nově vycházející knihy a nově inscenovaná dramata. Šalda píše nekrology — a odešly tehdy patriarchální zjevy jako Tolstoj, Björnson, Spielhagen, tragicky zahynuli umělci jako Slavíček a Knüpfer, dožil úctyhodný vědec Otakar Hostinský a předčasně byly přetrženy naděje spojené s jménem Charles Louis Philippa. Šalda črtá podobizny těchto velkých i mnoha jiných menších nebožtíků. A píše glossy k jubileím domácím i cizím.

Je přirozené, že se v Šaldově kronice kulturního dění uplatnily zřetele subjektivní a že formulace jeho soudů bývají dobově podmíněny. Příznačné je na příklad, jak Šalda chápe poměr dvou velkých antagonistů Tolstého a Dostojevského. Vyzdvihování Dostojevského nad Tolstého bylo v době před první světovou válkou dost rozšířené, vlivně tu mimo jiné působily názory Masarykovy. Šaldovo spolupracovnictví s Masarykem a jeho Naší dobou náleží sice do devadesátých let, ale Šalda se nezhostil onoho silného vlivu ani v době, kdy vydával Novinu. Přes všechny potyčky s Časem zůstává ovlivňován Masarykem a jeho t. zv. realismem. Je to zřejmé i z jeho článku k Masarykovým šedesátinám (T. G. Masaryk v moderní kultuře české, Novina 3, str. 257—261), který nebyl zařazen do tohoto svazku Kritických projevů, a je to vysvětlitelné tím, že Šalda bolestně cítil krisi předválečné společnosti a vítal každý náznak cesty, po níž by bylo možno vyjít z rozvratu. Reagoval na tíseň doby spíše jen instinktivně, nedovedl dospět k skutečně vědecké analyse příčin krise. A tak přijímal s uznáním i reformismus Masarykův jako příslib ozdravění české společnosti. Teprve vývoj za první republiky otevřel Šaldovi oči. Jak známo, zaujal kritické stanovisko k masarykovské demokracii

v článku Pět let republiky, ostře glossoval Světovou revoluci a otevřeně vyjádřil své zklamání v studii k Masarykovým osmdesátým narozeninám. Tyto projevy je nutno číst jako korekturu k jeho stanovisku předválečnému.

Šaldovy — byť už uvolňující se — sympatie k t. zv. realistům ovlivnily jeho postoj v nejedné přestřelce. Nezřídka vidíme Šaldu po boku realistů proti progresivnějším silám české společnosti. Význačně se to jeví v Šaldově vztahu k Neumannovi. Ten byl v devadesátých letech vysoce kladný (srov. Kritické projevy 3, str. 242—243, ib. 4, str. 54—59), ale za básníkova moravského pobytu se zakalil. V posudku Neumannových Českých zpěvů se Šalda r. 1910 přidává na stranu realistického kritika J. Vodáka, kdežto v Dykově orgánu Samostatnost byla tato sbírka přijata kladně, jak nejdříve šifrou -tl, tak potom samým Dykem. Šalda se vlivem současné konstelace ocítá v táboře, který nedovedl zaujmout k některým zjevům literárním náležitý postoj.

Doba se svými omyly a zmatky se vepsala i do kritického díla Šaldova, jeho historickou podmíněnost nelze oddisputovat. Ale bylo by nespravedlivé nevidět, že Šalda byl více než jen trpným kronikářem předválečných let, nevidět, že rostl zároveň na kritika své doby. Je tu článek Doby přechodné, který je přímo věnován analyse ochořelé doby. A dobu kritisuje nyní Šalda častěji, tu zřetelněji, tu jen nepřímo. Nejsžíravější analysou společenského rozkladu je referát o Ibsenově Heddě Gablerové, který je jakýmsi doplňkem a vyvrcholením nekrologu z Duše a díla. Pro chorobu měšťanské epochy našel tu kritik palčivá slova: „Doba zoufalého atomismu, modernost, která si zatarasila a znemožnila všecky cesty k velkosti, došla zde svého soudu... Není již mužů, jsou jen odborníci: jeden odborník hlupoty, druhý odborník geniality, třetí odborník smyslnosti; a není již žen, jsou jen sterilní hysterické ztřeštěnky nebo sentimentální husy nebo sportsmenky dobročinnosti. A tyto loutky žijí ne život, v němž se zápasí a trpí a raduje a tvoří a miluje a nenávidí, nýbrž jen jakýsi talmi-život, v němž se píše a nudí a zívá a krčí, v němž se lidé topí v tlachu nebo zbrklostech a ubodávají klepem a intrikou, v němž mají někdy migrénu a vždycky strach ze skandálu."

Šaldova ostrá diagnosa dobového úpadku ústí do jednoho základního příznaku: „V tom jest pramen všeho rozkolísání, vší rozdvojenosti: v tu chvíli, kdy sám sobě musíš býti zákonodárcem i soudcem, kdy nemáš vyšší instance mimo sebe, k níž můžeš apelovat, kdy jsi sám, sám jediný i básníkem i hercem, i obecenstvem i kritikem svého dramatu, v tu chvíli incipit tragoedia, nad niž není hořčejší a osudnější." Kapitalistická společnost podle Šaldova rozpoznání se rozložila, jednotlivci bylo znemožněno jakékoli objektivní působení. Každé gesto umělecké i životní tvorby se bez ozvěny vrátí ke svému původci, a tak život a veškerá básnická činnost dostává snově přeludný, neúčastný ráz. Na tento motiv je rozehrán posmrtný portrét herce Kainze, ale probleskuje na mnoha jiných místech. Tato zásadní diagnosa Šaldova není pouhým subjektivním dojmem, nýbrž naopak má blízko k běžně používanému filosofickému termínu „odcizení" (Entfremdung). Šalda ovšem nevidí konečnou příčinu tohoto stavu, že totiž právě kapitalismus zbavuje člověka zájmu na práci.

Šalda má sklon přenášet problém do oblasti jedince. Rozklad společnosti sleduje v důsledcích pro individuum, kladné síly společenské oceňuje především podle toho, jak pomáhají jedinci, a to zvláště tvůrčímu jedinci. Nepropadá samozřejmě subjektivismu, naopak usiluje vyjít z posic výlučného individualismu, avšak i nadosobní hodnoty, které propaguje, se už výrazově hlásí k osobnosti jako východisku a ohnisku. Ve středu kritického zájmu Šaldova zůstává tvůrčí osobnost, ovšemže namnoze jako bojiště sil, které přesahují její rámec.

A tak roky 1910 a 1911 znamenají krystalisaci Šaldova umění kritické podobizny — roku 1913 se dovršuje a vychází klasický soubor Duše a dílo.

Na vytříbení Šaldových pojmů a kritických method působilo mnoho činitelů, z nichž na první pohled nejviditelnější je hnutí označované jako novoklasicismus a zásadní zvrat ve výtvarném umění, zvrat od impresionismu typu Slavíčkova k formovému úsilí E. Filly a jeho druhů. Nejde tu ovšem o nějaký módní vliv, tím méně o podlehnutí kubismu, k němuž měl Šalda vždy vážné výhrady. Příčiny Šaldova ideového vývoje začátkem desátých let byly hlubší a obecnější. Šalda cítil naléhavě tíseň doby, která pak vyústila do krvavého dramatu první světové války, a v obraně proti rozkladu začal hlásat kázeň formální a hlavně intelektuální. Přestává být v těchto letech pouze literátem, a třebaže nepolevuje jeho intensivní zájem o výtvarné umění, přestává být výlučným znalcem uměleckých kvalit. V jeho myšlení se významně uplatňuje vedle umění i věda. Prakticky se to projevuje tím, že se Šalda v této době podrobuje řízení doktorskému, je promovován a začíná pomýšlet na dráhu vědeckou. A také roku 1911 opouští uzavřenou tribunu literární revue a po prvé začíná soustavně psát do novin, s plným vědomím toho, co značí psát pro denní tisk, a s touhou dorozumět se se širokými vrstvami čtenářů. Šalda se tehdy vyzbrojuje na pozdější své úkoly kritika kultury a společnosti vůbec. Nikoli neprávem charakterisoval při vydání knihy Časové i nadčasové své první veřejné kampaně v novinách slovy: „Bojoval jsem pro zpřísnění požadavků životné opravdovosti, bojoval jsem o celý zákonný výraz nové, přicházející doby, kterou jsem, dnes je to vidět, v nejedné věci podstatné předjímal: a byl jsem neúprosný jako operatér, ale doufám i loyální jako voják."

Šaldova kritika se v těchto letech vyhraňuje jako methoda v podstatě dialektická, ovšem s tím omezením, že Šalda byl podle Štollova označení „idealistický dialektik". Vidí básnickou tvorbu důsledně v její polární rozpornosti a napětí: na jedné straně intelekt přímo počtářský, na druhé spontánní výtrysk z hlubin. Nebo jak Šalda říká s Hebblem: síla a poznání — či jak sám zpřesňuje: vůle a vědění. Je dalek obojí jednostrannosti, jak racionalistické, která umělecké dílo vykládá jako plod střízlivého rozumového kalkulu (tato jednostrannost mu byla ostatně vždy cizí), tak opačné tendence, chápat dílo jako projev irracionální, neovládnutelné síly (tomuto omylu už Šalda podléhával spíš). Nejsoustavněji vyslovil své polaritní pojetí básnické tvorby v essayi Tvůrčí činy, ale ani ten není hotovou doktrinou, jednou provždy zformovanou a pak aplikovanou na konkretní případy. Šalda vnímá svár protikladných sil v umělecké tvorbě vždy znovu, vždy nově, vždy konkretně jako palčivé ústředí veškerého tvůrčího úsilí. Linie jeho kritického boje se mění případ od případu, zhruba řečeno, Šalda zápasí střídavě na dvě strany, podle potřeby proti anarchickému geniálnictví a jindy zase proti koženému doktrinářství.

Není pochyby, že nyní oceňuje daleko kladněji než dříve podíl vědomé práce básníkovy. Má úctu k uměleckému řemeslu, k ovládání formální techniky a k všemu tomu, co bychom dnes nazvali jedním jménem: umělecké mistrovství. Je příznačné,

jak často se v jeho úvahách objevuje Ingres, mistr přísné a „chladné linie". V tomto smyslu se dovolává Šalda výroků M. Gorkého o některých mistrech francouzské prózy jako příkladných vzorech slovesné dokonalosti pro ruské umění. Poučné je také srovnat, jak psal o M. Švabinském před svou cestou italskou a jak po ní, jak zkušenosti s klasickým uměním posílily kritikův smysl pro dokonalost formy, pro formovou kázeň. Šalda touží rozvinout co nejplněji methodu a methodičnost umělecké tvorby, volá po „zákonné organisaci" díla, po jeho „komposici logické i duchové". Tímto směrem je namířena jeho odmítavá kritika umění Slavíčkova: „Slavíček ovládl alespoň v některých plátnech úplně hmotnou empirickou methodu svého umění." A pokračuje až příliš příkře: „A tato naturalistická methoda jeho zaviňuje i, že jdou trhliny i jeho pracemi dobrými, že leckdy uvízl v nižší sféře než ta, do níž zamýšlel proniknouti: chtěl býti přísný, a nejednou zůstal jen střízlivý; chtěl býti silný, a nepovznesl se někdy nad vehementnost; chtěl býti objektivný, a ztuhnul sem tam v indiferentnosti."

Šalda dovede i historicky analysovat představu t. zv. přírodního genia, dovede ukázat její ráz naturalisticky romantický. Proti nespoutanosti takového genia staví požadavky tektoniky, chce po umělci methodickou organisaci díla; opětovně bere přímo vyzývavě v ochranu pedantismus vědecké methody, neboť je mu v mnoha případech nezbytným nástrojem intelektuální kázně. Nemilosrdně pronásleduje každou nedbalost jazykovou, nepřesnosti historického vědění a ovšem i jakoukoli zmatenost ideovou, byť se tvářila hlubokomyslně. Názorným dokladem tohoto boje proti beztvarosti, proti nedostatku hlubší methody je analysa veršů Horkého.

Ale Šalda ani v této době, kdy se vlivně šířilo učení novoklasicistické, nepropadá kultu formy a technické dokonalosti. Při všem respektu k poznávací funkci umění a racionální stránce tvorby si uvědomuje, že k celému umění patří dvě složky, dva póly, že k němu nestačí jen všechno „kladné vědění a poznání", že je nezbytný i opačný pól, který Hebbel nazval silou a on sám vůlí. Nestačí jen skutečnost poznat a zobrazit, umění má a musí skutečnost uvést do pohybu směrem k budoucnosti, změnit ji. Tomuto dynamickému vzmachu tvorby dává Šalda jméno vůle a ve svém zásadním essayi Tvůrčí činy říká výmluvně: „Ohromné zásoby poznání minulého i přítomného jsou v nich nastřádány jako v živých sýpkách, ale nebylo by to nic, kdyby neměli nadlidskou sílu a vůli vrhnouti je všecky do větru, povznésti je vichrem své obraznosti až do oblak a spustiti je pak jako tajemnou dračí setbu do polí budoucnosti a zde vyvésti z nich něco, co podobá se ozbrojeným rekům."

Zřetelně se Šaldův zásadní odpor proti zužování umění na formuli, na naučitelné postupy projevuje v oblasti umění výtvarného. Přes všechny sympatie, štědře rozdávané mladým umělcům z Osmy, kteří zdvihli požadavek vyšší komposiční organisace uměleckého díla, usilujíce překonat nezávaznost impresionistickou, neváhá Šalda varovat: „Naši mladí malují posud většinou formule, podávají ve svých dílech školské příklady, řeší školské úlohy." A dále poznáváme jasně obě větve dialektického chápání Šaldova: „Nemůže být díla uměleckého tam, kde není pevné komposiční kostry, struktury, — ano, souhlasím úplně. Ale není díla uměleckého také tam, dodávám, kde tato kostra není pokryta kvetoucím životem, kvetoucím svalstvem, pelem i září pleti; kde racionálný a volní záměr není doprovázen hlubším podvědomým procesem životným, který dovede organisovat i kouzlo prchavé chvíle a vytěžit i milostný rozmar náhody a zavřít v umělecké dílo něco z jejich kypivého blaženství, z jejich opojné a mihotavé pěny a vůně."

Hloubka a pronikavost Šaldovy kritické methody je právě v té schopnosti vnímat a chápat složitou polaritu básnického tvoření. Kladným dílem je pro něho to dílo, které vytvářely obě protikladné síly. Tak na př. o Langrovi říká: „silný a temný, spádný proud vůle, ale i intelekt ovládající a třídivý, který zasnubuje dílo podvědomí s jasnou hrou obraznosti". Šaldovy termíny pro rovnováhu obou protikladných sil jsou „nutnost", „organičnost". A synonymem pro dialektickou jednotu díla je konečně „styl": „vyšší stylová nutnost", „vyšší jednota, která jest forma a styl". To čteme v mnohých naléhavých variacích: „a právě tato nutnost jest styl a není jím nic jiného... Práce více méně rozkolísané, v nichž nepokryly se a nesplynuly vjedno vůle a intelekt umělecký, mechanism podvědomý a záměr stavby". Důsledně vidí také Šalda poslání kritiky v tom, aby v díle zjišťovala onu „vyšší stylovou nutnost": „Pravé umělecké dílo tvoří teprve nejvyšší stupeň organičnosti: vnitřní soulad mezi methodou a karakterem, duší tvůrcovou. Kde neodpovídá methoda posledním tajemstvím a zvláštnostem karakteru, kde není duše pro ni, řekl bych, předurčena, kde není této poslední vnitřní nutnosti, tam nemůže vzniknout tvůrčí čin v plném smyslu slova. Odhadnouti v určitém případě stupeň této vnitřní organické nutnosti jest vlastní úkol kritiky." Umělec se nesmí zpronevěřit ani sobě, svému charakteru, ani methodě a úkolu práce. Šalda býval neúprosný v tom, jak nedovoloval dospět k synthese kompromisem, jak vyžadoval čestné a přímé vyrovnání rozporných sil.

Některé formulace Šaldovy by mohly budit podezření z estétského kultu formy, na př.: „v umění a poesii jest možno všecko napodobit, všecko padělat, jen ne tvárnou sílu, a proto jedině po ní se táže..." Ale při bližším prozkoumání Šaldových slov se přesvědčíme, že Šalda měl daleko k předválečnému lartpourlartismu. A jeho požadavek zákonného stylu, jeho otázka po tvárné síle autorově jeví se ne neslučitelné s běžným požadavkem, aby umělec opravdu tvořil a nespokojoval se s deklarativními prohlášeními. V Šaldově pojetí je tvorba dramatický proces, pulsuje v ní všechno v jednom rytmu, od prvního smyslového podnětu k technické rafinovanosti hotového díla: „Zde, cítíš, jest umělecký výraz plodem samé vnitřní nutnosti; mezi ním a jeho vnitřním početím a vznikem není mezer a trhlin; všecko jest jediná logická melodie tvárného života, nepřetržitý koloběh životních šťáv od prvního smyslného a nervového záchvěvu, který zčeřil a oplodnil mžikově duševní hladinu, až po poslední zdánlivě již jen scénický nebo technický vrh, črt a rys."

Nakonec Šaldovi nejde ani o samo umění, jde mu o člověka, o tvorbu na typu příštího člověka: „opravdový celý a vyšší člověk, typ vyššího lidství, o němž sníme a po němž toužíme: kultura i příroda, reflexe i naivnost, intuice geniova i methoda dělníkova". Kritik cítil tíseň kapitalistické epochy, která spěla k válečnému konfliktu. Uvědomoval si, že náprava nemůže přijít z pouhé literatury, toužil po přerození společnosti, z něhož by vyšlo harmonické vyšší lidství.

Autor Bojů o zítřek uvědomoval si začátkem desátých let živěji než kdykoli předtím závazek kulturního odkazu minulosti, celého toho nesmírného bohatství forem a idejí. Tím prakticky a konkretně překonával poslední zbytky solipsisticky

pyšného individualismu let devadesátých. Nadto nyní cítí a uctívá živou účast národního kolektivu v tvorbě každého individuálního tvůrce. Šalda došel k poznání, že nové umění se nerodí u kavárenských stolků ani nenadiktuje nějakým manifestem, že nový závazný styl tvorby nevymyslí jednotlivec ani neuskuteční družina jednotlivců. Napsal to zřetelně v kritice mladých kubistů: „Jest to osudný důsledek jejich snahy po stylu v době, která té touhy posud nemá a není tedy velikou a laskavou jejich spolupracovnicí; jsou nuceni zpracovávat všecko hlavou, i to, co nikdy nemůže být hlavou řešeno. Musí zkracovat obšírné a temné procesy podvědomé a kolektivní a nahrazovat je krátkodechou prací rozumovou."

Nemůžeme v Kritických projevech očekávat soustavnou analysu rozkladu buržoasní společnosti před první světovou válkou, ale můžeme v nich najít dost úplné poučení, jaké důsledky měl ten rozklad společenský pro tvůrčí umělce, jak je nezbytně oslabuje. Nejkonkretnější jsou Šaldovy úvahy o poměru tvůrce k národnímu kolektivu. Rozchod básníka a národní společnosti je podle něho vždy osudný, ukazuje na př. z minulosti na J. Zeyerovi, že nežil a netvořil v důvěrném přimknutí k silám národním: „hlouběji v ráz a živou a tajemnou dílnu jazyka národního nevcítil se nikdy". Opětovně vystupuje proti „hladkému kosmopolitismu", odsuzuje na př. malbu, která chce „jen hladce po evropsku konversovat". Není pochyby, že toto důsledné přiklánění k silám a hodnotám národním vede Šaldu dočasně k vysoce kladnému hodnocení díla Jiráskova, k hodnocení tak kladnému, že bylo dokonce popíráno Šaldovo autorství. Ale bylo by nespravedlivé upírat článek k šedesátým narozeninám Jiráskovým kritikovi, který v polemice se sociologem Chalupným takto načrtl svou představu o písemnictví skutečně národním: „Od naší literatury... žádám, aby mně podala radostnou píseň pracujícího stavu, kterému přisluhuje sta rukou a srdcí, a ne nezladěný, malicherný skřehot žárlivé žabí louže."

* * *

Z našeho svazku jsme vyloučili ty Šaldovy glossy, které se bezprostředně týkají t. zv. Karáskovy aféry anonymních dopisů. Jiří Karásek byl důvodně obviňován z toho, že jako poštovní úředník porušoval listovní tajemství a zneužíval ho k literárním intrikám: že zachycoval cizí pohlednice, vymazával jejich obsah a popisoval jejich plochu pornografií. První zpráva o této aféře se v Novině objevila v prosinci r. 1909 (Obraz mravů — viz Kritické projevy 7, str. 435 a 472). Pohotově na první pověsti o anonymních dopisech reagoval Viktor Dyk, který uveřejnil v Lumíru z 18. I. 1910 (str. 172—177) ironickou povídku Vedlejší možnost Fridolína Kocourka. V ní naznačuje, že anonymní dopisy si posílal „muž vedlejších možností" sám. Nato vystoupila aféra z příšeří neurčitých pověstí a dohadů a přešla na pole formálních právních akcí. Anonymními listy bylo totiž postiženo pět spisovatelů (Jaroslav Kvapil, Karel Mašek, Antonín Sova, F. X. Svoboda, F. X. Šalda); ti v lednu 1910 přednesli na pražském poštovním ředitelství v Jindřišské ulici svoje podezření a žádali, aby věc byla úředně vyšetřena a jim aby byla dána satisfakce. Tato návštěva poštovního ředitelství byla patrně reakcí na Karáskovo zasláno v Čase z 25. ledna 1910: „Prohlašuji tímto, že budu soudně stíhati všecky osoby, jež po Praze o mně šíří lživé, utrhačné zprávy, jako bych byl pisatelem známých anonymních dopisů. V Praze 23. ledna 1910. Jiří Karásek ze Lvovic." Existenčního poškození J. Karáska si žalující spisovatelé výslovně nepřáli. J. Karásek vydal v červenci téhož roku na svou obhajobu brožuru Anonymní dopisy čili aféra „pěti spisovatelův" (datováno 7. VII. 1910). Zajímavý je v brožuře popis grafologických argumentů, jimiž měla být jeho vina prokázána. Podle slov Karáskových k tomu sloužil jeden jeho dopis z r. 1892, rukopis dramatu Zřícený dům (od r. 1905 uváznuvší u Karla Maška) a „dedikační listy z knih, jež jsem jim kdysi věnoval. Toto racionelní zužitkování dedikačních řádek spáchal mimo jiné i F. X. Šalda" (str. 25). Ačkoliv Karáska hájil v tisku sám ministr pošt dr Albín Bráf (srov. na př. Národní politiku a Hlas národa z 3. VII. 1910), byl Karásek na nátlak svých představených nucen požádat o pensionování. V polemice se na straně Karáskově silně exponoval kruh Moderní revue, především Arnošt Procházka a Miloš Marten, proti Šaldovi jsou také namířeny příspěvky Dykovy v Samostatnosti (srov. na př. 14. VI., 28. VI., 5. VII., 26. VII., 9. VIII. 1910); naopak stanovisko „pěti spisovatelů" hájil Jan Herben v Čase (srov. na př. 24. VI. a 5. VII. 1910; pozoruhodný je též příspěvek „K aféře ‚Karásek'. (Z kruhů právnických)", sign. J. M. a otištěný v Čase rovněž 5. VII.). První polemická vlna se táhla až do srpna 1910, druhá od srpna 1912 s přestávkami až do března 1914 (viz Kritické projevy 9, str. 348).

Šalda zasáhl do polemiky několika poznámkami v Novině a Právu lidu a podílel se rovněž na společných příspěvcích „pěti spisovatelů", uveřejňovaných v Právu lidu; tyto polemické glossy zde pro jejich čistě osobní a nepodstatný ráz neotiskujeme. Jde o tato čísla: „Ke své noticce z čísla 3." Novina 3, str. 192 (č. 6, 28. I.), bez podpisu. — „Zasláno." Právo lidu 17. III. 1910 (č. 76, příloha), vedle Šaldy podepsáni ještě F. X. Svoboda, Antonín Sova, Jaroslav Kvapil a Karel Mašek. — „Aféra." Novina 3, str. 320 (č. 10, 25. III.), bez podpisu. — „Umění a život." Novina 3, str. 448 (č. 14, 25. V.), bez podpisu. — „Arnošt Procházka." Novina 3, str. 512 (č. 16, 24. VI.), bez podpisu. — „Prohlášení." Novina 3, str. 512 (č. 16, 24. VI.), bez podpisu. Otištěno též v Právu lidu 30. 6. 1910. — „Zasláno." Právo lidu 5. VII. 1910 (č. 183, příloha), vedle Šaldy podepsáni Jaroslav Kvapil, Antonín Sova, Karel Mašek a F. X. Svoboda. — „Karáskova brožura o anonymních listech." Novina 3, str. 575—576 (č. 18, 22. VII.), bez podpisu. — „Aféra anonymních dopisů." Právo lidu 11. VIII. 1910 (č. 220, příloha), sign. F. X. Šalda. — „Muž nemožností, Arnošt Procházka." Novina 3, str. 608 (č. 19, 12. VIII.), bez podpisu. — „Aféra anonymních dopisů." Právo lidu 17. VIII. 1910 (č. 225, příloha), sign. F. X. Šalda. — „Aféra Karáskova." Novina 3, str. 640 (č. 20, 26. VIII.), bez podpisu.

Jinak otiskujeme v tomto svazku i nepodepsané glossy z Noviny, i když je průkazně nelze ideově ani stylisticky určit jako Šaldovy; vedou nás k tomu vlastní Šaldova slova z polemické glossy Ještě škandál s porotou Zeyerova fondu (zde na str. 72—73): „Předně, nejsem, pane doktore, anonym: rozumí se samo sebou, že všecky nepodepsané projevy v listě jsou ode mne, a zvláště glossy; to ví každé literární dítě." Výjimku jsme učinili pouze u dvou drobných Šaldových poznámek pod čarou: k článku V. Martínka Česká literatura v Hauserově knize Weltgeschichte der Literatur (Novina 4, str. 541) a k polemické odpovědi O. Šimka M. Martenovi (Novina 4, str. 572—573).

Byla vyslovena pochybnost o Šaldově autorství glossy Alois Jirásek šedesát-

níkem. Opírá se o domněnku, že vzhledem k jiným Šaldovým projevům o Jiráskovi není jeho autorství pravděpodobné, při čemž se usuzovalo, že autorem by mohl být O. Šimek. (Viz Zdeněk Pešat, Boj o Aloise Jiráska v zrcadle kritiky, Praha 1954, str. 44.) K této pochybnosti není důvodu; Šalda sám se k autorství přihlásil: „Já výslovně i ve svém feuilletonu v Národních listech i ve své jubilejní glosse v Novině jsem řekl ...“ (zde na str. 329).

Dále upozorňujeme na ty příspěvky, které nejsou uvedeny v Šaldově bibliografii a které tu otiskujeme. Jsou to: „Z nejmladší poesie. Julius Schmitt: Milované galeje. Nákl. vlastním. V. Martínek: Cesty. Týž: Sešit sonetů. Nákl. vlastním a K. Ločákovým.“ Novina 3, str. 696—698 (č. 22, 23. IX.), sign. F. X. Šalda. — [Anketa divadelní.] Přehled 9, str. 25—26 (č. 2, 7. X.), sign. F. X. Šalda. — „Jaroslav Hilbert: Rytíř Kura. Román. (S povídkou Blíženec štěstí.) V Praze 1910.“ Novina 4, str. 151—152 (č. 5, 13. I.), sign. F. X. Šalda. — [Polemický dopis.] Čas 25, 14. II. 1911, č. 45, str. 2—3, sign. F. X. Šalda. — „Chvilky: vydává a rediguje Josef Pelcl.“ Novina 4, str. 544 (č. 17, 14. VII.), bez podpisu.

Šaldovy příspěvky otiskujeme, jak je obvyklé v Kritických projevech, v chronologickém pořádku. Několik výjimek jsme však udělali v těch případech, kdy otiskované práce úzce věcně souvisí; všechny takové příspěvky jsme pravidelně přiřadili k práci časově první, abychom thematický celek nedrobili.

Ediční praxe předchozích svazků Šaldových Kritických projevů určovala i vydavatelskou techniku svazku tohoto. (Ponecháváme však *-ův* v gen. pl.) Zaznamenáváme tu jen změny, provedené ojediněle mimo obvyklou úpravu textu. Vydavatelské emendace jsou označeny značkou (ed.), ostatní emendace jsou převzaty z knižního znění v Časových i nadčasových, emendace v Šaldových citátech jsou prováděny na základě jeho předloh. Úpravy textu provádíme na těchto stranách:

22: *Manguinovu* ženskému aktu m. *Manguinově*... (ed.);
41: Keď *ste* ma upekli m. Keď *jste*... (ed.);
79: *Čteme* korektní suché... strofy m. *Čtěme*... (ed.);
101 a 103: *Jaromír* Stretti m. *Jaroslav* ... (ed.);
117: ty, *jež* miluje m. ty, *kdož* miluje (ed.);
125: obrací *se* se stejnou prosbou m. obrací se stejnou prosbou (ed.);
130: *těmito* dvěma póly m. *těmato*... (ed.);
145: vznese-li *jej* m. vznese-li *je* (ed.);
159: abys si na *něj* vzpomněl a karakterisoval nějak *jeho* obsah m. ... na *ni*... *její* obsah... (ed.);
160: iubeo, *sit* pro ratione voluntas m. iubeo, pro ratione voluntas;
161: *veteráni* m. *veteráné*;
161: (umění), které... *rozechvívalo* m. ... *rozechvívala* (ed.);
169: s musei německými, *která* m. ... *které* (ed.);
170: obraznosti *romanticky* rozněžnělé m. ... *romantiky*...;
174: kolik tvaru, *kolik* pohybu m. ... *tolik* pohybu... (ed.);
178: málo *má* rysů m. málo *ráz* rysů;
181: eklektikové XVII. *až* XIX. století m. XVII. *a* XIX. století;
183: pod *Bar-Kochbou* m. pod *Bar-Chochbou* (ed.);
199: ve *jménu* náboženskosti m. ve *jména*...;

206: rozdíly ty jsou tu *umenšovány* (kursiva podle Časových i nadčasových);
223: *nikoli* ale s ostatními stejný m. *nikoliv*.. (podle citovaného vydání Nerudových Sebraných spisů);
223: co básník *vlastně chtěl* říci m.... *chtěl vlastně*... (podle citovaného vydání Nerudových Sebraných spisů);
227: jest možné, že v *užití* principu (kursiva podle Časových i nadčasových);
228: *má* tvůrčí sílu básnickou a *kolik* jí má (kursiva podle Časových i nadčasových);
228: *Bilde*, Künstler m. *Schaffe*, Künstler;
229: recense... jsou *hlásány* m. ... *hlásána* (ed.);
229: podobenstvím vesmíru m. *s* podobenstvím vesmíru;
230: epithet, *která* by *zabila* m. *které* by *zabily*... (ed.);
237: s ...*čítankovou moudrostí* m. s ...*čítankou moudrosti*... (ed.);
243: aby objevil *sám* v sobě (kursiva podle Časových i nadčasových);
247: *krajní* účast m. *ukrajní*...;
248: já jej více *nepustila* m. ...*nepustím* (podle citované korespondence, publikované Čermákovou-Slukovou);
262: odpovídalo se na *ně* m. ... na *něj*;
273: *násilím despotickým* m. násilím *despotickým*... (ed.);
284: učil Baudelaire ve svých poesiích m. učil Baudelaire *je* ve svých poesiích;
288: jinou sílu *Kleistovu* m. *Kleistovou*;
289: měli by *ji* vítat..., kdož s *ní* nesouhlasí m. ... *je*... s *ním*...;
296: Vojtěcha *Nejedlého* m. ... *Nebeského* (ed.);
299: efekty *nafixlované* m. ... *nefixlované* (ed.);
304: Není mně *možno* m. ... *nemožno* (ed.);
311: tvárná básnická *síla* m. ... *díla* (ed.);
318: nýbrž v nichž všecko m. nýbrž *ta*, v nichž... (podle francouzského originálu);
334: Oprávce poklésků *mluvnických* m. ... *jazykových* (ed.);
364: *Sandrart* m. *Sandcart* (ed.);
365: Philosophie *de l'art* m. *d'Art*... (ed.);
373: *sporého*, ustupujícího stínu m. *sporného* ustupujícího stínu (ed.).

V následujících poznámkách k jednotlivým článkům uvádíme v bibliografickém odkazu na Novinu u těch příspěvků, které byly otištěny v oddílu Kronika, jenom název příslušné rubriky (na př. Krásná próza, Historie, Glossy a pod.).

Str. 15 — Antonín Slavíček. Novina 3, str. 193—196 (č. 7, 11. II.). Knižně v Hájemství zraku, str. 37—39. — *Antonínem Slavíčkem zmizel z našeho malířství* — Antonín Slavíček se zastřelil 1. II. 1910, když ztratil naději na uzdravení a možnost práce; posmrtná výstava v březnu a dubnu 1910 ve výstavní síni Mánesa. Str. 17: *přes francouzské romantické naturalisty fontainebleauské* — škola t. zv. „romantických realistů", kteří stáli v oposici proti klasicistickému kultu ideální krajiny italské.

Str. 19 — Mladí Francouzové pod Kinskou. Novina 3, str. 238—240 (č. 8, 25. II.) a 339—341 (č. 11, 8. IV.). — *Výstava Mánesova pod Kinskou* — únor — březen 1910; vedle umělců uváděných Šaldou vystavovali ještě Vlaminck, Verhoeven, Puy, Marquet, Braque, Valloton a Redon.

Str. 25 — Fráňa Šrámek: Patrouilly. Nákladem tiskárny nár. sociální. [Praha 1909.] Novina 3, str. 313 (č. 10, 25. III., Krásná próza).

Str. 26 — Josef Pekař: Kniha o Kosti. Kus české historie. Díl I. Nákladem vlastním [1910]. Novina 3, str. 344—345 (č. 11, 8. IV., Historie). — II. díl knihy vyšel r. 1911.

Str. 29 — Kritika a tvorba čili o těch, kdož přesedlávají. Novina 3, str. 350—352 (č. 11, 8. IV., Feuilleton). Sign. Pečorin. — *Známý essayista a referent denního listu vydal hned dvě knihy krásné prózy* — F. V. Krejčí, Zlatá hvězda, Praha 1909, Síla přeludu, Praha 1910. Str. 30: *kritický proces, který byl veden proti panu Krejčímu jako beletristovi* — srov. posudky v Naší době 17 (str. 537—542), ve Zvonu 10 (str. 252—253 a 445—446), v Přehledu 9 (str. 481—482) a v Moderní revui 16 (str. 229—235); nejodmítavější z nich je kritika poslední od A. Procházky.

Str. 33 — Z nejmladší poesie. Julius Schmitt: Milované galeje. Nákladem vlastním. [Německý Brod 1910.] *V. Martínek: Cesty.* [Janáček, Praha 1909.] *Týž: Sešit sonetů.* [Praha 1910.] *Nákladem vlastním a K. Ločákovým.* Novina 3, str. 696—698 (č. 23, 14. X., Poesie). — Str. 35: *nadepsal si mottem* — Když Caesar Petrovi dá ruku svoji, / vždy z toho stisknutí krev lidská kane, / když Říš a Církev k polibku se strojí, / vždy mučennictví hvězda v nebi vzplane. Str. 36: *Tristie* — Macharova sbírka Tristium Vindobona (1893).

Str. 37 — Dvě nová dramata. 1. Mahenův Janošík. [Praha 1910.] Novina 3, str. 721—726 (č. 23, 14. X.). — *Hauptmannův Florián Geyer* — drama z r. 1896; „*ein brennendes Recht fließt durch sein Herz*" — tato slova pronáší jedna z postav hry (Besenmayer) v prvním jednání. Str. 38: „*Doch es widert mich, / ich kann's nicht mehr — mir wird die Last zu schwer — / Herr Dietrich, nehmt mir meine Kronen ab / und schleppt die Welt auf euerem Rücken weiter*" — slova Etzlova ze závěru třetí části Hebblovy tragedie Die Nibelungen (5. dějství, 14. výstup). Str. 40: *Taine popsal ve svém rozkošném Graindorgeovi* — Vie et opinions de Thomas Graindorge (1868); v OSN (Taine) píše Šalda o tomto díle jako o „knize plné jemné ironie a vzácné pozorovatelské finesy". Str. 41: *V druhém aktě vykládá tam kdosi Geyerovi* — Šalda omylem mluví o druhém jednání, slova dále Šaldou citovaná pronáší Geyer při svém prvním vystoupení na scénu v prvním jednání po zprávě rektora Besenmayera; *Nulla crux, nulla corona* — Bez utrpení žádná sláva. Str. 42: *vykřikne tam z okna šlechtic* — Kunz von der Mühlen na samém konci dramatu, odkud je i druhý citát, který Šalda uvádí o několik řádků níže. Str. 43: *Mieux vaut s'accommoder que de plaider* — Lépe je se přizpůsobit než se soudit.

2. Dvořákův Král Václav IV. [Praha 1910.] Novina 3, str. 751—756 (č. 24, 28. X.). — Str. 48: *před dílem autora Knížete* — A. Dvořák, Kníže, Praha 1908.

Str. 50 — K. H. Mácha a jeho dědictví. Novina 4, str. 12—15 (č. 1, 11. XI.). — *Polský badatel Marian Zdziechowski, našinci Jakub Arbes, T. G. Masaryk, Jaroslav Vlček, V. Flajšhans, Arne Novák ocenili* — M. Zdziechowski, Karol Hynek Mácha i bajronizm czeski, Krakow 1893; překlad J. Voborníka, Jičín 1895. J. Arbes, Karel Hynek Mácha, Praha 1941. T. G. Masaryk, Česká otázka, 1895, str. 136—137, a Karel Havlíček, 1896, str. 74—75. J. Vlček, Počátky byronismu v Čechách, Světozor 30, str. 259 n. a 270 n.; Vlček připravil též Sebrané spisy K. H. Máchy, svazek 1 a 2, Praha 1906 a 1907. V. Flajšhans, Úvod k 20. vydání Máje, Praha 1905. A. Novák, Úvod k 2. svazku Spisů K. H. Máchy, Praha 1907; *restituovali nám prvotný text Máje* — vydání Flajšhansovo z r. 1905, pořízené přesně podle prvního vydání; *vliv Byronův v tvorbu jeho byl přeceňován* — nejvíce u Zdziechowského a v Durdíkově knize O poesii a povaze lorda Byrona (Praha 1870, str. 184—186). Str. 51: *proti Máchovu Máji* — kritika Tomíčkova (Česká včela z 31. V. 1836), Tylova (Květy z 21. VII. 1836) a Chmelenského (Časopis Musea království Českého 10, str. 380 až 383). Str. 53: *L'ombre du grand Roland n'est donc pas consolée* — poslední verš 1. oddílu básně Le cor ve Vignyho Poèmes antiques et modernes.

Str. 54 — Frant[išek] Langer: Zlatá Venuše. Kniha prózy. Ve Slunečnicích. [Praha 1910.] Novina 4, str. 56—57 (č. 2, 25. XI., Krásná próza).

Str. 56 — Výstava Jednoty výtvarných umělců v Rudolfinu... Novina 4, str. 86 až 87 (č. 3, 22. XII., Malířství). — Výstava od 29. X. do 30. XI. Vedle Obrovského vystavovali Úprka, Lolek, Bubeníček, Kalvoda a j. — Str. 57: *Dnes, kdy zapřáhají se Mádlové před jeho vůz a provolávají jej novým českým Mánesem* — srov. Mádlovu kritiku v Zlaté Praze 28, str. 131—132, sign. M. U Obrovského „všechny složky výtvarné a malebné se zpevnily a zároveň zjemnily... Co tvoří, jsou skutečné obrazy bez anekdoty a titěrnosti; malířská fantasie je vysnila a malířské prostředky je vytvořily". Hodnocení Obrovského jako přímého nástupce Mánesova je v kritice Kamprově (Lumír 39, str. 140).

Str. 59 — Nová metla na českou literaturu... Novina 3, str. 160 (č. 5, 14. I., Glossy). Bez podpisu. — Zeyerův fond byl založen z pozůstalosti Zeyerovy r. 1908 k pomoci „mladým básníkům vynikajícího nadání", aby nebyli odkázáni na nakladatelskou milost a libovůli. — *Číslo za číslem v ní vychází* — do napsání Šaldovy glossy vyšly tyto svazky Bibliotéky fondu Julia Zeyera: A. Macek, Mému dítěti;

E. Pauer, Dva sny erotické; F. J. Košek, Povídky Šandora Langa; M. Jahn, Polní růže.

Str. 59 — V Otakaru Hostinském... Novina 3, str. 189—190 (č. 6, 28. I., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 19. I. 1910. — Str. 60: *nepopulární byli umělci, za něž lámal kopí* — srov. Hostinského studie o Smetanovi (Bedřich Smetana a jeho boj o moderní českou hudbu, 1901), o Wagnerovi (Wagnerianismus a česká národní opera, 1870, a Richard Wagner, 1871), o Fibichovi (O melodramu, 1885, a Vzpomínky na Fibicha, 1909); *jako v bojích rukopisných* — Glossy ke sporu o rukopisy, Athenaeum 3, str. 429n.; *se spisem Lombrosovým* — spis italského psychiatra a anthropologa Cesare Lombrosa Genio e follia nebo jeho L'uomo di genio, kde Lombroso, ovlivněn soudobým vulgárním materialismem, ztotožnil geniálnost s psychickou úchylností.

Str. 60 — Jaroslav Vlček... Novina 3, str. 190 (č. 6, 28. I., Glossy). Bez podpisu. — *Dějiny české literatury* — 1. svazek I. dílu 1897, 1. svazek II. dílu 1901; *pomníkem kulturně historické methody Hettnerovy* — Vlčkovy Dějiny mají motto z Hettnerovy Literaturgeschichte des 18. Jahrhunderts: „Dějiny literatury nejsou dějinami knih, nýbrž jsou dějinami idejí a jejich uměleckých a vědeckých forem."

Str. 61 — Charles Louis Philippe... Novina 3, str. 190—191 (č. 6, 28. I., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 21. XII. 1909. — *Jest snad úplně neznámý našemu obecenstvu* — jako 1. knižní překlad z Philippova díla vyšla Matka a dítě v překladu D. Chaloupky (Praha 1912); *praví o něm Stuart Merrill* — Mercur de France 1910, č. 83, str. 193n.

Str. 62 — Gorkij o literatuře francouzské. Novina 3, str. 191 (č. 6, 28. I., Glossy). Bez podpisu.

Str. 62 — Výkládek o slušnosti dru Chalupnému. Novina 3, str. 191—192 (č. 6, 28. I., Glossy). Bez podpisu. — *V 15. čísle uveřejnil Přehled* — Přehled 8, str. 284. Epigram má v podtitulu „Sonet zítřku neboli slabikář pro výchovu moderních stylistů" a motto „Nehněvej se na zrcadlo...", k nadpisu se pak vztahuje poznámka pod čarou: „Autor tohoto sonetu nemíní ‚hodnoty' vylučovat ze slovníku, nýbrž jen přispět, aby toto znehodnocené slovo přestalo být ‚Mädchen für alles'"; *sesměšňovat mou studii z Noviny* — Hodnoty kulturní a mocnosti životní, Novina 3, str. 16n. (nyní Kritické projevy 7, str. 257—277); *odpověděl jsem na tyto verše epigramem* — Novina 3, str. 160 (č. 5, 14. I., Glossy):

Potíže s hodnotami

Dnes i louže domnívá se, že je zrcadlem.

Jsou slova, Přehledův jež dráždí sluch:
hodnota, kultura a také duch.
O světle nerad slepec slýchá,
a před syslem o ptácích zticha.

Tak hodnoty. Kdo vůbec v Čechách něco ví,
co Chalupný mu dříve nepoví?
Hodnoty. A „Umwertung aller Werte"?
To Chalupného opisuješ, hloupý čerte!

Můj příteli, pro tebe radu mám:
Uniknout toužíš českým sprostotám?
Piš za „hodnotu" všude klidně „bláto",
a jist buď, Přehled zatleská ti za to.

Str. 63 — John Ruskin: Dvě stezky. Přeložil V. A. Jung. [Praha 1909.] — *H. B. Walters: Řecké umění. Přeložil E. Peroutka.* [Praha 1909.] — *George Moore: Moderní malíři. Přeložil V. A. Jung.* [Praha 1909.] Novina 3, str. 221—222 (č. 7, 11. II., Dějiny výtvarného umění). — *Co napsal o něm Ruskin v první své přednášce* — v úvodní přednášce „Zhoubný vliv konvenčního umění na národy" považuje Ruskin sice indické umění za vytříbené a delikátní, ale za jakýsi lartpourlartismus, protože prý netlumočí „přirozeného faktu". Toto umění je prý také v souladu s povahou indického lidu i se „zvěrstvy", jichž se Indové dopustili proti „ukázněné civilisaci", t. j. ve skutečnosti proti anglickým kolonisátorům; *jak dovodil výtečný znatel antického umění A. Furtwängler* — kritika vatikánské kopie Venuše Knidské je obecně přijata a skutečně se obyčejně reprodukuje rekonstrukce vatikánské sochy se správně nasazenou hlavou z Kaufmannovy sbírky. Šaldova poznámka se pravděpodobně opírá o vlastní zkušenosti z mnichovské galerie. Dílem Furtwänglerovým je míněn spíše katalog Beschreibung der Glyptothek (2. vyd., Mnichov 1910) než starší jeho dílo Meisterwerke der griechischen Skulptur.

Str. 64 — Edouard Rod... Novina 3, str. 222—223 (č. 7, 11. II., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 29. I. 1910. — *Jež uváděl do Francie Melchior de Vogüé* — Le roman russe (1886, 2. vyd. 1888); *jeho knihy kritické, z nichž přeloženy do češtiny* — Mravní názory naší doby, přel. F. V. Krejčí a J. Vodák, Chrudim 1894; *Z dlouhé řady jeho románů a novel* — Obětovaná, přel. A. Schulzová, Praha 1893, a Novely, přel. A. Schulzová, Praha 1898.

Str. 64 — Otto Julius Bierbaum ... Novina 3, str. 223 (č. 7, 11. II., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 1. II. 1910.

Str. 65 — Poslední číslo Čechische Revue... Novina 3, str. 223 (č. 7, 11. II., Glossy). Bez podpisu. — Srov. Jar. Kamper, Schauspiel, Čechische Revue 3, str. 153—156. V prvé části článku posuzuje Kamper negativně repertoár Národního i Vinohradského divadla, v druhé části referuje především o Killianově režii Schillerova Valdštýna (premiéra na Národním divadle 27. XI. 1909); místo napadené Šaldou zní takto: „... hat das čechische Nationaltheater die Brauchbarkeit und Berechtigung der von dr Killian angeregten Einrichtung praktisch erprobt und sich damit einen Erfolg errungen, wie ihrer die Geschichte unseres Schauspieles nur wenige aufzuweisen hat."

Str. 65 — Řada výstav obrazových... Novina 3, str. 223—224 (č. 7, 11. II., Glossy). Bez podpisu. — Výstava Bubeníčkova v Topičově salonu v listopadu a prosinci 1909, souběžně s ní výstava Josefa Krále v Rudolfinu, výstava Ludvíka Kuby u Topiče v lednu a únoru 1910. — *Které křivdila většinou česká kritika* — srov. kritiky v Moderní revue 16 (str. 228—229), v Přehledu 8 (str. 351), v Moravskoslezské revue 6 (str. 343) a v Lumíru 38 (str. 236); v posledním posudku jsou Kubovy obrazy charakterisovány jako „konvenční a zbanalisovaný impresionismus".

Str. 66 — Památku Otakara Hostinského... Novina 3, str. 224 (č. 7, 11. II., Glossy). Bez podpisu.

Str. 66 — Paul Cézanne... Novina 3, str. 255 (č. 8, 25. II., Glossy). Bez podpisu. — Studie Kubištova v Novině 3, str. 242—245, 272—274, 301—304.

Str. 66 — O zemřelém Ant. Slavíčkovi... Novina 3, str. 255—256 (č. 8, 25. II., Glossy). Knižně v Hájemství zraku, str. 55. — *Napsal p. Hanuš Jelínek* — Za Antonínem Slavíčkem, Lumír 38, str. 202—204.

Str. 67 — Obraz a drama... Novina 3, str. 287—288 (č. 9, 11. III., Glossy). Bez podpisu. — *Jest název úvahy Viléma von Scholz* — Bild und Drama, Der Kunstwart 23, č. 1, str. 5—7.

Str. 67 — Hettnerovy Geschichte der deutschen Literatur im 18. Jahrhundert... Novina 3, str. 288 (č. 9, 11. III., Glossy). Bez podpisu.

Str. 68 — Bezručovy Slezské písně... Novina 3, str. 288 (č. 9, 11. III., Glossy). Bez podpisu. — *Byly vydány právě našimi bibliofily* — Slezské písně, Spolek českých bibliofilů v Praze, 1909 (knihu vypravil Vojtěch Preissig); *přináší nejen nová čísla* — dosavadní soubor ze Slezského čísla knihovničky Času (1903) rozšířen zde o 14 básní; *oddaného vykladače kritického v p. V. Martínkovi* — Básnické dílo Petra Bezruče, Praha 1909; V. Martínek napsal o Bezručovi studii i do Noviny 4, str. 629 až 633.

Str. 68 — Alegorickou čili jinotajnou kritiku... Novina 3, str. 288 (č. 9, 11. III., Glossy). Bez podpisu. — Srov. V. Mrštík, Z literatury III, IV, V, Moravskoslezská revue 6, str. 266—271, 322—326, 373—380; Šlejharova Lípa vyšla v Praze 1908.

Str. 68 — Mussetiana... Novina 3, str. 318—319 (č. 10, 25. III., Glossy). Bez podpisu.

Str. 69 — O zemřelém spisovateli francouzském Charles Louis Philippovi... Novina 3, str. 319 (č. 10, 25. III., Glossy). Bez podpisu. — Článek Montfortův v lednovém čísle Les marges 1910.

Str. 69 — O literatuře a erotice... Novina 3, str. 319—320 (č. 10, 25. III., Glossy). Bez podpisu. — Článek Goldschmidtův v Literarisches Echo 12, str. 831—837.

Str. 70 — Antagonism mezi německým jihem a severem... Novina 3, str. 352 (č. 11, 8. IV., Glossy). Bez podpisu. — *O básníku Griseldy* — drama Gerharta Hauptmanna Griselda (1909).

Str. 70 — Artuš Drtil... Novina 3, str. 382 (č. 12, 22. IV., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 10. IV. 1910. — Str. 71: *do jeho studií a článků v Ženské revue a v Ženském světě* — Drtil psal do těchto časopisů jednak recense beletrie zabývající se životem moderní ženy, jednak úvahy o stavu t. zv. „ženské otázky".

Str. 71 — Olomoucký Pozor... Novina 3, str. 382—383 (č. 12, 22. IV., Glossy). Bez podpisu. — *Několik nepoctivých lží* — srov. Artuš Drtil †, Pozor 17, 11. IV. 1910, str. 2 (č. 69). V nepodepsaném nekrologu se především tvrdí, že Drtil uveřejnil v Pelclových Rozhledech stať Zápach Moravy proto, že „Pozor totiž odepřel uveřejňovati další posudky Drtilovy, v nichž mladičký kritik vrhal se na nejpřednější naše literáty. Tím Pozor uvrhl na se hněv Drtilův". Tato pomluva byla na správnou míru uvedena v nekrologu Osvěty lidu (Pardubice, 12. IV. 1910), v němž je vylíčen předmět sporu mezi Drtilem a vydavatelstvím Pozoru. Druhou lež (o Drtilově poměru k R. B. Máchovi) osvětlil nedlouho před smrtí sám Drtil (Poznámka ve vlastní věci, Rozhled č. 5 z 2. IV. 1910). Třetí výtka Pozoru zní takto: „... též v Novině objevily se některé jeho posudky, neboť dovedl si získati přátelství Macharovo"; *píše poslední Přehled* — Přehled 8, str. 551; *příspěvky Drtilovy dostaly se do Noviny* — prvním Drtilovým příspěvkem v Novině byla recense dvou knih F. V. Krejčího, Zrození básníka a K. H. Mácha, Novina 1, str. 88—90.

Str. 72 — Zeyerův fond. Novina 3, str. 383 (č. 12, 22. IV., Glossy). Bez podpisu. — Srov. v témž čísle na str. 381 článek B. Benešové Zeyerův fond, jímž reagovala na poznámku Alberta Pražáka (Hlídka Času 5, č. 13, 7. IV. 1910). V ní se Pražák mimochodem zmínil o Verších věrných a proradných a napsal, že porota považovala tuto sbírku nejen za nejlepší z prací tenkrát zadaných, ale „že již již po redakci s autorkou chystala se k jejímu vytištění...". Upustila však od věci, „nechtějíc se dotýkati naprosté volnosti autorského výběru". Benešová prohlašuje tuto Pražákovu zmínku za „nepravdivou od prvního slova do posledního". Od poroty ani od nikoho jiného nedostala jiného vyrozumění o své knize než stručné odmítnutí a nikdo s ní nejednal o vydání knihy ani nežádal od ní změny v textu. — *Zato dali první rok po cestovním stipendiu* — obdrželi je K. Teichmann, J. Mach, J. Müldner, V. Vitinger, G. R. Opočenský, Karel de Wetter a Z. Broman; *v druhém roce doporučili dokonce vydání knih* — viz poznámku ke glosse Nová metla na českou literaturu, zde na str. 403—404.

Str. 72 — Ještě škandál s porotou Zeyerova fondu. Novina 3, str. 479—480 (č. 15, 10. VI., Glossy). Bez podpisu. — Srov. A. Pražák, Ještě jednou Zeyerův fond, Čas 24, 24. V. 1910 (str. 2—3); Pražákova odpověď na další článek B. Benešové v Novině 3, str. 413—414, v němž autorka konstatuje „rozpor mezi soudem poroty a soudem instituce, která ji ustanovila".

Str. 73 — Zeyerův fond do třetice. Novina 3, str. 543—544 (č. 17, 8. VII., Glossy). — *Ale v Čase odpověděl mně jen filolog* — srov. A. Pražák, Ještě jednou Zeyerův

fond, Čas 24, 23. VI. 1910 (č. 3); *označil... za nejlepší knížku p. Teichmannovu* — sbírka Růže v zrcadle, která pak nebyla vydána. Str. 74: *Dru Pražákovi přiskočil na pomoc dr Herben* — „Ke sporu dr Pražák — Novina", Čas 25. VI. 1910.

Str. 74 — Karásek jako porotce fondu Zeyerova. Novina 3, str. 607—608 (č. 19, 12. VIII., Glossy). Bez podpisu. — *Byla mně zaslána Samostatnost* — (Zasláno), Samostatnost 14, str. 422 ze 14. VII. 1910 (datováno 9. VII. 1910).

Str. 75 — Máchův pomník v Praze. Novina 3, str. 383 (č. 12, 22. IV., Glossy). Bez podpisu. — *Návrh pomníku pochází od Myslbeka a byl reprodukován* — srov. Zlatá Praha 27, str. 309, nebo Světozor 1910, str. 580.

Str. 75 — Mutherovy Dějiny malířství. Novina 3, str. 383 (č. 12, 22. IV., Glossy). Bez podpisu. — Richard Muther, Dějiny malířství, přel. F. A. Šubert; Praha, I. 1910, II. 1911, III. 1911; *Toto pohrobní dílo Mutherovo* — Muther zemřel 29. VI. 1909; Šaldův nekrolog viz Kritické projevy 7, str. 404—405; *jeho Dějiny malířství ze sbírky Göschenovy* — Lipsko 1900, český překlad L. Bílého, Praha 1904.

Str. 76 — Jean Moréas... Novina 3, str. 383—384 (č. 12, 22. IV., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 30. III. 1910. — *Syrty a Kantilény (z nichž překládal u nás Vrchlický...)* — srov. Moderní básníci francouzští, oddíl 104, str. 354 až 360.

Str. 76 — Björnstjerne Björnson... Novina 3, str. 414—415 (č. 13, 13. V., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 26. IV. 1910. — Str. 77: *česky po prvé jako Dědictví Kurtův* — přel. H. Kosterka, Praha 1893.

Str. 78 — Překlady literárních efemer... Novina 3, str. 415 (č. 13, 13. V., Glossy). Bez podpisu. — *Vychází česky celý Kipling, celý Maupassant, celý Arcybašev* — Kiplingovy Spisy vycházely od r. 1910 u Hejdy a Tučka, Spisy Maupassantovy začaly vycházet r. 1909 u Vilímka, Spisy Arcybaševovy rovněž u Vilímka téhož roku; *Quos vult perdere Jupiter, dementat* [prius] — Koho Jupiter chce trestati, tomu nejdřív vezme rozum (Horatius).

Str. 78 — Roda—Roda... Novina 3, str. 415—416 (č. 13, 13. V., Glossy). Bez podpisu. — *Doch wenn wir uns im Kote fanden, da verstanden wir uns gleich!* — Šalda tu nepřesně cituje závěr 78. č. oddílu Die Heimkehr z Heinovy sbírky Buch der Lieder (1827).

Str. 78 — Artuš Drtil: Jiří Mahen. [Praha 1910.] Novina 3, str. 416 (č. 13, 13. V., Glossy). Bez podpisu. — Studie byla v 3. kapitole přerušena Drtilovou smrtí; k vydání připojena Drtilova kritika Mahenova Janošíka.

Str. 79 — Rousseauova Emila čili O vychování... Novina 3, str. 416 (č. 13, 13. V., Glossy). Bez podpisu.

Str. 79 — V posledním čísle Čechische Revue... Novina 3, str. 416 (č. 13, 13. V., Glossy). Bez podpisu. — Srov. Zur Aufgabe der Č. R., Čechische Revue 3, str. 288; redakce tu obhajuje svoje právo kritiky domácích poměrů, nemají-li se stát kladné zprávy cizině podezřelými.

Str. 79 — Friedricha Schillera Vybrané básně... [Praha 1910.] Novina 3, str. 447 (č. 14, 25. V., Glossy). Bez podpisu.

Str. 80 — Les idées de Stendhal. Novina 3, str. 447 (č. 14, 25. V., Glossy). Bez podpisu. — Srov. Jean Mélia, Les ideés de Stendhal, Paříž 1910, a La vie amoureuse de Stendhal, Paříž 1909.

Str. 80 — Stefan Zweig: Émile Verhaeren. Sa vie, son oeuvre. [1910.] Novina 3, str. 447—448 (č. 14, 25. V., Glossy). Bez podpisu.

Str. 80 — Zase zbytečný překlad. Novina 3, str. 448 (č. 14, 25. V., Glossy). Bez podpisu. — Srov. Královská výsost, přel. J. Hanousek, Praha 1910.

Str. 81 — O Antonínu Slavíčkovi... Novina 3, str. 477—479 (č. 15, 10. VI., Glossy). Bez podpisu. Knižně v Hájemství zraku, str. 56—58. — *V několika feuilletonech* — Jan Herben, V severním Táborsku, Čas 24, 12., 13., 14., 20., 21., 24., 25. a 26. V. 1910. Str. 82: *uveřejnila... pí A. H. své vzpomínky na Slavíčka* — Antonín Slavíček, Výbor z díla, Praha 1910; na str. 20—24 Vzpomínky na Antonína Slavíčka A. Hodáčové-Gollové; *vyšly některé listy jeho* — Z A. Slavíčkovy korespondence, Volné směry 14, str. 185—208 a 215—223; knižně téhož roku Malíře Antonína Slavíčka vybraná korespondence.

Str. 83 — O Matissovi... Novina 3, str. 479 (č. 15, 10. VI., Glossy). Bez podpisu. — *Otiskujeme v tomto sešitě* — B. Kubišta, Henri Matisse, Novina 3, str. 464 až 467 (497—499, 534—535); *Šest reprodukcí z Matissa a překlad jeho programového článku* — srov. Malířovy poznámky, přel. A. Matějček, Volné směry 14, str. 123 až 124; šest reprodukcí otištěno tamtéž na str. 126n.

Str. 83 — Dopis Augustina Smetany. Novina 3, str. 576 (č. 18, 22. VII., Glossy). Bez podpisu. — *Rozkošný list tohoto významného filosofa* — srov. Česká mysl 11, str. 281—283; dopis je datován v Tübingen 24. XI. 1847; *z první Unzeitgemäße* — srov. Unzeitgemäße Betrachtungen, I. David Strauss, der Bekenner und der Schriftsteller (1873).

Str. 83 — Z výroků Walta Whitmana. Novina 3, str. 607 (č. 19, 12. VIII., Glossy). Bez podpisu.

Str. 84 — Francouzská věda a německý duch. Novina 3, str. 637—638 (č. 20, 26. VIII., Glossy). Bez podpisu.

Str. 86 — Jules Renard. Novina 3, str. 638 (č. 20, 26. VIII., Glossy). Bez pod-

pisu. — Psáno jako nekrolog, † 22. V. 1910. — *V některém z příštích čísel věnuje mu náš list* — slíbená studie v Novině nevyšla.

Str. 86 — *Knut Hamsun*... Novina 3, str. 638—639 (č. 20, 26. VIII., Glossy). Bez podpisu.

Str. 87 — *Proti lacinému veršovnickému revolučnictví a opravářství*... Novina 3, str. 639—640 (č. 20, 26. VIII., Glossy). Bez podpisu. — *Pěkné věty v Čase* — J. Vodák [nepodepsán], Listy z prázdnin V (Stanislav K. Neumann: České zpěvy), Čas 24, 7. VIII. 1910, str. 3—4; referent Času v této recensi Neumannových Českých zpěvů (Praha 1910) odmítá Neumannův buřičský pathos ve jménu t. zv. realistické drobné práce: „... pojem usilovné, mnohé, napjaté práce v jejich verších (t. j. verších „veršujících národních apoštolů") naprosto chybí". Naopak v Dykově orgánu Samostatnost byla Neumannova sbírka přijata kladně, nejdřív šifrou -tl. 23. a 26. VII. 1910, pak Dykovým feuilletonem z 2. VIII. 1910.

Str. 87 — *Monumentální architektura.* Novina 3, str. 663—666 (č. 21, 9. IX., Výtvarné umění).

Str. 90 — *Úkol českého národa.* Novina 3, str. 670—672 (č. 21, 9. IX., Glossy). Bez podpisu. — *Uveřejňuje... v Přehledě studií* — Přehled 8, str. 733—734, 768 až 770, 806—808, 833—835, 850—853, 866—867, 879—882, (897—899, 919—922); *poslední (VI.) kapitoly její* — od str. 850. Str. 91: *skeptickým článkem Schauerovým* — Naše dvě otázky, Čas z 20. XII. 1886; *známou Turgeněvovu báseň v próze* — Русский язык (napsána v červnu 1882); Šaldou citované místo zní v originále takto: „...ты один мне поддержка и опора, о великий, могучий, правдивый и свободный русский язык"; *v mé Moderní literatuře české* — Chalupný vytýká Šaldově úvaze „její předpověď situační. Šalda mluví tam o kulturních nebezpečích, která nám hrozí, staví literaturu národní před otázku ‚být či nebýt', tento — jak dí — hamletovský problém náš. K čemu mohou vésti výroky podobné?"; *co jsem napsal na př. o národnosti v umění ve svých Bojích o zítřek* — Problém národnosti v umění, původně Volné směry 8, 1903.

Str. 93 — *Dekorační romantism.* Novina 3, str. 672 (č. 21, 9. IX., Glossy). Bez podpisu.

Str. 93 — *V. Dyk.* Novina 3, str. 672 (č. 21, 9. IX., Glossy). Bez podpisu. — *Nedávno v Samostatnosti* — srov. V. Dyk, Co povídal pan inspektor? Samostatnost 14, č. 95, 23. VIII. 1910, str. 1—2; 13. IX. uveřejnil Dyk jako odpověď na Šaldovu glossu nový článek Aféra anonymních dopisů (Samostatnost 14, č. 103, str. 1—2), kterým navázal na Karáskovu Glossu k vedlejším možnostem F. X. Šaldy (Moderní revue 16, str. 587—591); *V. Dykovy Poznámky v Pokrokové revui* — srov. Šaldovu polemiku s V. Dykem, Kritické projevy 7, str. 204—213.

Str. 94 — *Verhaerenův Návrat Helenin.* Novina 3, str. 703 (č. 22, 23. IX., Glossy). Bez podpisu.

Str. 94 — *André Suarès o Stendhalovi.* Novina 3, str. 703 (č. 22, 23. IX., Glossy). Bez podpisu. — Šalda později sám Suarèsovu studii přeložil, srov. Kmen 1, 1917 až 1918.

Str. 95 — *Poesie Otokara Březiny*... Novina 3, str. 703 (č. 22, 23. IX., Glossy). Bez podpisu. — Srov. Felix Braun, Ein tschechischer Mystiker, Nord und Süd 34, str. 321—323.

Str. 95 — *Moréasovy Variations sur la vie et les livres*... [Paříž 1910.] Novina 3, str. 704 (č. 22, 23. IX., Glossy). Bez podpisu.

Str. 95 — *Romance beze slov*... Novina 3, str. 704 (č. 22, 23. IX., Glossy). Bez podpisu. — *V poslední Moderní revui* — srov. J. Karásek, Glossa k vedlejším možnostem F. X. Šaldy, Moderní revue 16, str. 587—591; *svou ubohou a nízkou polemiku z r. 1900* — viz Kritické projevy 4, str. 303—324. Str. 96: *v knize Karáskově Impresionisté a ironikové* — Praha, 1903; o Šaldovi v kapitole Mladá česká kritika.

Str. 96 — *Romance beze slov (II).* Novina 3, str. 767—768 (č. 24, 28. X., Glossy). Bez podpisu. — *V poslední Moderní revui* — srov. J. Karásek, Novina reaguje..., Moderní revue 17, str. 67; *ve své brošurce Anonymní dopisy* — Anonymní dopisy čili aféra „pěti spisovatelův", Praha 1910.

Str. 97 — [*Anketa divadelní.*] Přehled 9, str. 25—26 (č. 2, 7. X.), oddíl Umění, rubrika Anketa divadelní. Podle této rubriky nazvali vydavatelé i příspěvek Šaldův. — Divadelní anketa probíhala v Přehledu od října do prosince r. 1910 (str. 25 až 27, 61—62, 75, 94—95, 111—112, 132—133, 151—153, 182, 193—194) v době vážné umělecké krise činohry Národního i Vinohradského divadla. Předcházela jí rozsáhlá kampaň v denních i uměleckých časopisech, namířená především proti hodnotě činoherního repertoáru. Přehled proto chtěl „veřejnou anketou vážných divadelních interesentů dopátrati se mínění širších kruhů o oprávněnosti právě naznačených stesků". Dotazník obsahoval dvě otázky: 1. Jak smýšlíte o hodnotě dnešního činoherního repertoáru divadla Národního a Vinohradského? 2. Domníváte se, že lze nynější stav zlepšit, a kterak? Ankety se zúčastnili (podle pořadí odpovědí): F. X. Šalda, Otakar Theer, Jiří Karásek ze Lvovic, Viktor Dyk, Otokar Fischer, Božena Viková-Kunětická, Karel Mašek, Miloš Marten, Zdeněk Nejedlý, Arnošt Procházka, K. H. Hilar, E. Lederer, Josef Kuffner, V. Mrštík, Karel Kamínek, Juliana Lancová. Výsledky ankety shrnul v Doslovu Otakar Theer.

Str. 99 — *Národní divadlo: Mahenův Janošík. Tragedie o 5 dějstvích.* Novina 3, str. 735 (č. 23, 14. X., Divadlo). — Premiéra 30. IX. 1910, režie J. Kvapil.

Str. 99 — *V Kainzovi*... Novina 3, str. 735—736 (č. 23, 14. X., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 20. IX. 1910.

Str. 100 — *Prof. Jaroslav Goll*... Novina 3, str. 736 (č. 23, 14. X., Glossy). Bez podpisu. — *Vzdal se předčasně* — v 65 letech.

Str. 100 — Sté narozeniny Máchovy... Novina 4, str. 31—32 (č. 1, 11. XI., Glossy). Bez podpisu.

Str. 101 — Sté narozeniny Máchovy (II). Novina 4, str. 63—64 (č. 2, 25. XI., Glossy). Bez podpisu. — Str. 102: *jubilejní výtvarná publikace p. Topičova* — Ženy a lásky poesie Máchovy v obrazech Al. Kalvody, Praha 1910; *v létě vydané číslo Díla* — Dílo 8, č. 4 (Památce K. H. Máchy), s články: J. Karásek, K. H. Mácha; J. Kamper, Umění v životě Máchově; A. Macek, Estetika romantismu.

Str. 102 — Kalendář paní a dívek českých... Novina 4, str. 32 (č. 1, 11. XI., Glossy). Bez podpisu. — Srov. Kalendář paní a dívek českých na rok 1911, roč. 24, red. R. Jesenská. — *Slečna Jesenská* — měla v Kalendáři tři příspěvky: verše „Dva lidé" a dvě prózy, „V dálce" a „Mystická stařena"; *Vedle Excelence p. Bráfa* — A. Bráf, Jít nejmenován životem; *p. Jiří Karásek ze Lvovic hned dvěma příspěvky* — Giuliano de' Medici a Večeře sv. Kláry.

Str. 102 — Moje odpověď p. Arnoštu Dvořákovi. Novina 4, str. 61—63 (č. 2, 25. XI., Diskuse). — Srov. A. Dvořák, Můj Král Václav IV., Novina 4, str. 30—31 a 59—61; tento Dvořákův článek, datovaný 4. XI., uvedl Šalda (na str. 30) poznámkou: „Pan dr Arnošt Dvořák požádal mne o uveřejnění těchto řádků: vyhovuji mu tímto. V příštím čísle odpovím k jeho námitkám. F. X. Š."

Str. 105 — Česká bibliofilie. Novina 4, str. 64 (č. 2, 25. XI., Glossy). Bez podpisu.

Str. 106 — Staropražské lepty Jaromíra Stretti-Zamponiho. Novina 4, str. 64 (č. 2, 25. XI., Glossy). Bez podpisu.

Str. 106 — Poučné čtení o „vždy uctivém" J. Mahenovi. Novina 4, str. 91—93 (č. 3, 9. XII., Feuilleton). — *Pan Mahen vypravuje* — Poučná epištola, Moravskoslezská revue 7, str. 113—119; v článku se Mahen vyrovnává s kritiky svého Janošíka, většinu článku pak věnuje svému poměru k Novině. Srov. Mahenovu korespondenci s malířem Milošem Jiránkem 1909—10 (Čtení o Mahenovi a Těsnohlídkovi, Praha 1941, str. 49—97), kde se Mahen na několika místech zmiňuje i o Šaldovi; vidí v něm člověka „nemocného a doopravdy obráceně narozeného", člověka, který nahrazuje život literaturou. Str. 107: *Qui tacet, consentire videtur* — Kdo mlčí, asi souhlasí; *proto vyšla první jeho prózička* — Pes v nebi, Novina 3, str. 456—458; *Vyšli Kamarádi svobody* — Praha 1909; kritiku románu napsal do Noviny 3, str. 569—571 O. Šimek. Str. 108: *Grattez Mahen et vous trouverez Tyl* — Škrábněte Mahena a objeví se Tyl; *tylovština* — o Šaldově nesprávném poměru k Tylovi viz úvodní poznámku Karla Dvořáka v 7. svazku Kritických projevů (str. 445—448).

Str. 109 — Lev Nikolajevič Tolstoj... Novina 4, str. 93—95 (č. 3, 9. XII., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 20. XI. 1910.

Str. 110 — Beneš Knüpfer... Novina 4, str. 95 (č. 3, 9. XII., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 18. XI. 1910. — *Výstavě Knüpferově u Topiče* — září—říjen 1910. Str. 111: *ve smyslu Pilotyho* — Karl von Piloty byl na mnichovské akademii učitelem Knüpferovým, který žil v Mnichově 1869—79; *na výstavě rudolfinské* — prosinec 1908 — leden 1909.

Str. 111 — První číslo nového ročníku Volných směrů... Novina 4, str. 95—96 (č. 3, 9. XII., Glossy). Bez podpisu. — 16. ročník Volných směrů byl zahájen Šaldovými Tvůrčími činy; v závěru čísla byla redakční poznámka: „K žádosti p. Šaldově konstatuje redaktor, že příspěvek svůj v 1. sešitě tohoto listu dal mu p. Šalda osobně na jeho žádost a že nemění se tím nic na poměru jeho ke spolku Mánesu."

Str. 112 — Rodin o moderní kráse. Novina 4, str. 96 (č. 3, 9. XII., Glossy). Bez podpisu.

Str. 112 — „Z literárních luhů". Novina 4, str. 127—128 (č. 4, 23. XII., Glossy). Bez podpisu. — Z literárních luhů. Časopis pro všestranné informace o literatuře naší a cizí. Řídí redakční kruh. Majitel, vydavatel a odpovědný redaktor Ferdinand Böhm. V Třebenicích, království České. — Šalda se zmiňuje o těchto přispěvcích: J. Moravec, K. Leger (str. 2—3); F. Karafiát, Emanuel šlechtic z Lešehradu, básník sensitivista (str. 17—22); Q. M. Vyskočil, Jak tvořím (str. 23—25); M., Petr Fingal (str. 25); F. S. Frabša, Česká literatura v cizině (str. 29); v zmíněném čísle 7—8 čteme i příspěvky F. X. Svobody, R. Jesenské, K. Šlejhara, V. Martínka a A. Sovy.

Str. 114 — Z Mrštíkových literárních kapucinád. Novina 4, str. 128 (č. 4, 23. XII., Glossy). Bez podpisu. — *Nahlédl jsem zase* — srov. Z literatury, Moravskoslezská revue 7, str. 107—113; *Loni tuším celý rok rozléval náš Zlatoústý svou politickou lyriku* — politické feuilletony Mrštíkovy Kořen zla I—IV, požadující emancipaci inteligence od politických stran, ne však od politiky (Moravskoslezská revue 5, str. 39—40, 127—128, 226—228, 277—280).

1911

Str. 117 — Jaroslav Hilbert: Rytíř Kura. Román. (S povídkou Blíženec štěstí.) V Praze 1910. Novina 4, str. 151—152 (č. 5, 13. I., Krásná próza).

Str. 119 — Národní divadlo. Pod tímto titulem shrnujeme čtyři Šaldovy referáty o představeních v Národním divadle v r. 1911.

Str. 119 — Národní divadlo. H. Bahrovy Děti. Komedie ve třech aktech. Premiéra 23. prosince [1910]. Novina 4, str. 153—154 (č. 5, 13. I., Divadlo). — Knižně v překladu Heleny Malířové, Praha 1911.

Str. 121 — Henrik Ibsen: Hedda Gablerová. Drama o čtyřech aktech. Premiéra v Nár. divadle 13. ledna [1911]. Novina 4, str. 185—186 (č. 6, 27. I., Divadlo). —

Z chybného 3. opraveno na náležité 13. ledna. — Knižně v překladu J. Kvapila, Praha 1911. — *Napsala nedlouho potom Laura Marholmová studii o Ibsenovi* — Der Dichter der Sackgassen; z knihy L. Marholmové Wir Frauen und unsere Dichter; v NUK je exemplář 2. vydání této knihy z majetku Šaldova (sign. 71 E 729), který má stopy jeho velmi důkladného studia. Str. 123: *ženský René nebo ženský Rolla* — postavy z díla Chateaubriandova a Mussetova.

Str. 123 — Národní divadlo: Arnošta Dvořáka Král Václav IV. Premiéra 2. února [1911]. Novina 4, str. 253—254 (č. 8, 24. II., Divadlo). — P. S. k tomuto Šaldovu referátu viz zde na str. 295.

Str. 124 — Ivo Vojnović: Dubrovnická trilogie: I. Allons enfants; II. Soumrak; III. Na terase. Přeložil Jan Hudec. Režie Gustava Schmoranze. Premiéra v Národním divadle 17. června [1911]. Novina 4, str. 502—504 (č. 16, 23. VI., Divadlo). — Knižně Praha, 1910. — *Autora Ekvinokcí, hraných před lety a lety také na Národním divadle* — premiéra 23. II. 1897 v režii Šmahově; srov. Kritické projevy 3, str. 281.

Str. 128 — Starý a nový Mánes. Dojmy a reflexe. Novina 4, str. 161—165 (č. 6, 27. I.) a 202—207 (č. 7, 10. II.). Knižně v Hájemství zraku, str. 40—47. — J. B. Svrček se v knize F. X. Šaldy boje a zápasy o výtvarné umění (Praha 1947, str. 219) zmiňuje o tom, že Šalda pod vlivem R. Svobodové pozměnil při korektuře druhou část svého článku na těch místech, kde se příliš exponoval na straně „mladých", t. j. na straně Osmy. — *Letošní čtvrtá výstava Mánesa* — od 1. I. 1911 do 28. II. 1911; č. 64 katalogu je Švabinského Léto.

Str. 140 — Členská výstava Mánesa. (Glossy k článku Starý a nový Mánes.) Novina 4, str. 248—251 (č. 8, 24. II., Výtvarné umění). Knižně v Hájemství zraku, str. 58—61. — Str. 142: *Jiránek v předmluvě k Albu Slavíčkovu* — Antonín Slavíček, 1870—1910. Výbor z jeho díla. S průvodním slovem M. Jiránka, A. Hodáčové-Gollové a J. Herbena, Praha 1910. Str. 143: *Řeklo se, že pak expresionism není umění, nýbrž věda* — narážka na větu „To všechno je věda a konec umění" z polemického článku T. Klína „Na tvrdé dřevo I" v Času z 9. II. 1911, v němž autor polemisuje s 1. částí studie Starý a nový Mánes (srov. zde str. 128—139); až do tohoto článku ze 27. I. 1911 Šalda prý nikdy nevykládal impresionismus s pohrdáním a neztotožňoval s naturalismem.

Str. 145 — Karel Horký: Verše intimní. V Praze, nákladem vlastním [1910]; *Adolf Veselý: Řeč země. V Brně* [1910]. *Neperiodická edice.* Novina 4, str. 251—253 (č. 8, 24. II., Poesie).

Str. 150 — Výstava spolku deutscher bildender Künstler in Böhmen v Rudolfinu. Novina 4, str. 281—282 (č. 9, 10. III., Výtvarné umění). — Výstava v březnu 1911. — *Na první výstavě před pěti roky* — výstava Osmy, sdružení mladých malířů pod vedením Fillovým, v květnu r. 1907 (vystavovali Feigl, Filla, Horb, Kubín, Kubišta, Nowak, Longen a A. Procházka). E. Filla později o této výstavě řekl: „Tato výstava se potkala celkem s malým zájmem, ačkoliv se na ni přišli podívat všichni ti, na nichž nám opravdu záleželo. Ještě dnes cítím, jak nás posilovalo kladné a vřelé stanovisko Šaldovo" (Rozpravy Aventina 7, str. 241—244).

Str. 152 — Česká lyra. Nárys české lyriky novodobé. Uspořádal Frant. S. Procházka. Nákladem Unie [Praha 1910]. Novina 4, str. 314—315 (č. 10, 24. III., Poesie). — Str. 153: *Machar a Sova, nepřáli si, aby byli zastoupeni* — srov. v úvodě: „Pořadatel nemohl a nechtěl z této veliké galerie půlstoletí vypustiti jediné důležitější jméno, schází-li přece jedno či dvě, není jeho vinou."

Str. 155 — Několik dojmů a reflexí italských. Tento cyklus vycházel na pokračování v Národních listech, a to takto: *1. Italská půda a příroda* 4. VI. 1911 (č. 153, str. 2); *2. Kouzlo Říma* 11. VI. (č. 159, str. 1); *3. Po stopách starokřesťanských* 18. VI. (č. 166, str. 1); *4. Za řeckou krásou* 25. VI. (č. 173, str. 1); *5. Řečtí primitivové* 2. VII. (č. 180, str. 1—2); *6. Z řeckého soumraku* 9. VII. (č. 187, str. 1); *7. Hadrián a starořímský barok* 23. VII. (č. 201, str. 1). Knižně v Časových i nadčasových, str. 120—156. — Změny v knižním vydání jsou většinou stylistické; týkají se výběru slov, amplifikace jsou zestručňovány a naopak jsou zase vkládána slova nová. Změny mají za úkol zmírnit příliš obdivnou původní formulaci. Uvádíme některé z důležitějších změn: Str. 156, ř. 5: zpracovaný, *nebo posléze krvavý rozpuklý květ granátový, vystřelený zde ze tmy do světla*; str. 157, ř. 3: po případě člověku *pochybami nebo jinak zakalenému*; str. 165, ř. 11: v Londýně, *v Petrohradě*; tamtéž, ř. 17: jediné *lidové* hnutí; str. 165, ř. 23: lhou, *smilní*, klamou; str. 172, ř. 14: místo Neklammež se, ... antiky je *Zdvíhají se nad námi ještě vrcholy antiky jako osud příliš mnohým a svítí do tmy*; str. 178, ř. 24: rozdíl *dvojí epochy, oddělené od sebe nemnohými roky;* str. 179, ř. 24: mužů, *kteří hodně sedávají*; str. 180, ř. 23: jímá tě, *přes všecko navoněné salonní krasavectví*; str. 182, ř. 1: prostě *lidsky*; str. 185, ř. 5: Neboť *věc na podiv, věc nepravděpodobná a přece skutečná*; tamtéž, ř. 21: upravil *zcela nepatrně* text po stránce dogmatické, *kde se čtlo slovo bozi, dal slovo Bůh.* — Ve svém cestopisném cyklu shrnul Šalda žeň své italské cesty, konané ve dnech 4. IV. až 20. V. 1911. 4. dubna odjel Šalda se Svobodovými z Prahy a pobyl s nimi v Dalmácii do 20. IV. Sám pak odjel lodí do Italie, 22. IV.—9. V. byl v Římě. Stýká se s V. Birnbaumem, podnikne s ním výlet do Tivoli. Po zastávce ve Florencii a v Benátkách vrací se Šalda 20. V. do Prahy. Reálie svých feuilletonů bral Šalda namnoze z Baedekra, kterého s četnými svými poznámkami mu půjčila R. Svobodová. Průkazný je citát z údajného biografa Hadriánova Spartiana, kterého samozřejmě nečetl Šalda v edici Historia Augusta, nýbrž příslušný citát o Hadriánově vile vzal doslova i s uvozovací formulí z Baedekra (v 12. vydání Baedekra po dolní Italii z r. 1899 je citát ze Spartiana na str. 407). Pro věcné údaje Šaldovy, historické a topografické, lze tedy odkázat na Baedekra, resp. na českého průvodce Jar. Marie, Italie. Pro ideové konstrukce o logice uměleckého vývoje řeckého a italského byl významný Šaldův styk s V. Birnbaumem, kterého na jednom místě připomíná, aniž jej jmenuje (str. 159). Birnbaum byl významný žák vídeňské školy dějin umění, sám téměř současně se Šaldou otiskl článek Rozhledy po antické architektuře (Styl 3, str. 127 n.) a později vydal několik prací, které rozvíjejí themata a ideje ze Šaldových feuilletonů (Barokní princip v dějinách architektury, 1924, O architektuře doby starokřesťanské, Památky

archeologické, 32). Vídeňská škola nebyla u nás neznámá ani před Šaldovou italskou cestou, psal o ní zvláště V. Kramář (Volné směry 14, 1910). Nepochybně vlivem osobního styku s Birnbaumem se Šaldův zájem o tuto vědeckou školu stal intensivnější a ve svých feuilletonech se výslovně Šalda dovolává obou jejích hlavních představitelů, Fr. Wickhoffa a Al. Riegla. Podněty vycházely hlavně z Wickhoffovy knihy Wiener Genesis s obhajobou pozdně antického umění a z Rieglovy knihy Stilfragen. Rozlišit, co k Šaldovi přicházelo literární cestou a co mu osobně zprostředkoval V. Birnbaum, bude úkolem speciálního zkoumání. Po Kybalovi cestopisný cyklus Šaldův s hlediska výtvarného myšlení znovu posoudil J. B. Svrček v knize F. X. Šaldy boje a zápasy o výtvarné umění, Praha 1947, str. 207—214. V poznámkách k jednotlivým feuilletonům Šaldovým nejsou tedy komentovány ani jejich reálie, ani filosofické výhledy, nýbrž příslušnými odkazy jsou opatřeny pouze projevy literární kultury autorovy.

1. Italská půda a příroda. — Str. 157: *V takovýchto římských parcích... nalezl se Goethe, Goethe Ifigenie* — Goethe byl v Italii od září 1786 do dubna 1788, italský pobyt, který zachytil v knize Italienische Reise, byl mezníkem v jeho životě a tvorbě; Iphigenie auf Tauris byla nejvýznamnějším dílem nové dráhy Goethovy. Str. 158: *ani Montaigne, ani Milton, ani Gray* — M. Montaigne byl v Italii 1580—81, jeho cestovní deník Le journal de voyage vyšel po prvé 1774; John Milton byl v Italii 1638—39, o své cestě se zmiňuje v Defensio secunda a Occasional Poems and Epistles; Thomas Gray byl v Italii 1739—40, o cestě z Florencie do Říma píše v dopise matce ze 2. IV. 1740, dojmy z Campagne vypisuje v květnovém listě Westovi; *Chateaubriand* — byl několikrát v Italii jako diplomat, 1802 v Římě, 1822 ve Veroně, 1827 znovu v Římě; Šalda v OSN (Chateaubriand) vysoko oceňuje jeho Itinéraire de Paris à Jérusalem, datuje od něho „rozkvět cestopisného žánru polobeletristického, polofeuilletonistického tónu"; v sebraných spisech Chateaubriandových (1826—31) vyšel i cestopis Voyage en Italie.

2. Kouzlo Říma. — Str. 160: *starý římský verš „Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas"* — srov. Iuvenalis, Satiry, kniha 2, satira 6, O ženské zkaženosti, verš 223: „Mé je to přání a to je i příkaz... Buď důvodem vůle!" (překlad Z. K. Vysokého, Praha 1948).

3. Po stopách starokřesťanských. — Str. 163: *Stendhal nazval* — Stendhal byl v Miláně 1799—1800, pak znovu v Italii 1811, 1813, 1814; o Italii napsal Stendhal několik děl (Rome, Naples et Florence, 1817, Histoire de la peinture en Italie, 2 svazky, 1817, Promenades dans Rome, 2 svazky, 1829).

4. Za řeckou krásou. — Str. 170: *Četli jsme Lessinga a četli jsme Winckelmanna* — G. E. Lessing, Laokoon oder über die Grenzen der Malerei und Poesie, 1766; J. J. Winckelmann, Gedanken über die Nachahmung der griechischen Werke, 1775, Geschichte der Kunst des Altertums, 1764; *přišel Hölderlin* — Fr. Hölderlin svůj helenismus projevil v románě Hyperion oder der Eremit in Griechenland, 1797—99, v zlomcích tragedie Empedokles a ve své lyrice; *přišel Nietzsche* — zvláště Fr. Nietzsche, Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik, 1872; *Wilamowitz* — Ulrich v. Wilamowitz-Möllendorff vystoupil polemicky proti citovanému Nietzschovu dílu spisem Zukunftsphilologie!, 1872—73, a celý svůj život zasvětil vědě o antice; *Chénier* — André Chénier napsal eklogy „stejné svě-

žesti a vůně jako básníci klasičtí" (OSN, Chénier) a elegie „plné smyslnosti pravdivé a opravdu pohanské" (tamtéž); *Leconte de Lisle* — Ch. M. Leconte de Lisle mnoho překládal z antické poesie, přepracoval Aischylovy Erinye a volil často antická themata ve své poesii, zvláště v Poèmes antiques, 1852; *Keatsovi, dítěti severních mlh* — John Keats v Endymionu (1818) obléval „touhu po řecké kráse a harmonii... parami romantickými" (OSN, Keats), ve svazku svých básní z r. 1820 (s fragmentem Hyperion a ódou Řecké urně) po helenismu „toužil... touhou vášnivého srdce tonoucího v severních mlhách" (tamtéž); *Shelley* — míněna jsou hlavně dramata P. B. Shelleyho Odpoutaný Prometheus, 1820, a Hellas, 1822; o prvním napsal Šalda v OSN (Shelley): „Shelleyův Prometheus jest velepísní naděje, vírou, že rozvoj sám vytváří optimistickou svoji logiku, která vede zákonně k osvobození"; *Swinburne* — A. Ch. Swinburne byl „dokonalým helenistou" (OSN, Swinburne), „umělcem zvláštního plavého a umdleného, smyslně horkého koloritu a velkého rytmického toku" (tamtéž); helenská themata zpracoval zvláště v dramatech Atalanta in Calydon, 1864, Erechteus, 1876. Str. 172: *Rodinům* — v essayi o Rodinovi v Bojích o zítřek sbližuje Šalda francouzského sochaře zvláště s Praxitelem.

6. Z řeckého soumraku. — Str. 177: *Wassermann* – Alexander in Babylon, 1905.

7. Hadrián a starořímský barok. — Str. 185: *mají pro Epikteta slova podivu a úcty* — celý passus o souhlasném přijímání Epikteta křesťanskými spisovateli a o redakci jeho Rukověti mravních naučení sv. Nilem je založen na „pěkné úvodní studii Drtinově" k jeho překladu této knihy (srov. Kritické projevy 7, str. 113); Šalda se dopustil nepřesnosti, neboť Tertuliana uvádí Drtina v naprosto odlišné souvislosti, jakožto zásadního odpůrce vší pohanské moudrosti. Jinak Šalda použil všech starokřesťanských odkazů Drtinových, vypustil z jeho materiálu pouze jednu parafrázi Rukověti z doby předjustiniánské.

Str. 186 — Karl Schönherr: Domov a víra. Tragedie lidu. Přeložil Jaroslav Kvapil. Nákladem Vilímkovým [Praha 1911]. Novina 4, str. 471—472 (č. 15, 9. VI., Divadlo). — Premiéra 12. V. 1911, režie J. Kvapil.

Str. 189 — Dětské návštěvy v Praze. Národní listy 16. VII. (č. 194, str. 1). Knižně v Časových i nadčasových, str. 87—91. — Změny v knižním vydání jen stylistické; jsou jednak způsobeny změněnou společenskou situací (ze str. 189, ř. 14 je vypuštěna věta *Nejsou-liž mezi nimi příští mučedníci?*), jednak se jimi zmirňuje nadsazená formulace: str. 190, ř. 25: *snad* nejkrásnější; str. 191, ř. 20: *neohrabané* gymnasisty. — Str. 190: *básníka Ód barbarských a Hymny Satanovi* — Giosué Carducci, Ódy barbarské (1877, 1882, 1889), Hymna Satanovi (1865).

Str. 194 — [*Božena Benešová.*] Přeloženo vydavateli z německého originálu *Frau Božena Benešová...* Čechische Revue 4, str. 187—188. — *Narozená na Moravě* — 30. XI. 1873 v Novém Jičíně; *Verše věrné a proradné (1908)* — Šaldovu kritiku viz Kritické projevy 7, str. 318—320; *Nedobytá vítězství (1910)* — Šaldovu kritiku viz Kmen 1, č. 14, str. 1—4 (Kapitoly literárně kritické 4: Krásná próza Boženy Benešové). Str. 195: *překlady p. E. Saudka* — osm básní B. Benešové

v překladu Emila Saudka vyšlo v Čechische Revue 4, str. 97—102; *z dopuštění našeho milého redaktora* — časopis redigoval tehdy Arnošt Kraus.

Str. 196 — Sören Kierkegaard: Okamžik. Přeložila Milada Krausová-Lesná. Laichtrových Otázek a názorů sv. 32. [Praha 1911.] Novina 4, str. 601—602 (č. 19, 11. VIII., Náboženství). — Kierkegaardův Okamžik (Öjeblikket) vycházel (v 9 číslech) od května do září 1855 nedlouho před autorovou smrtí.

Str. 199 — Buďto — anebo. Národní listy 3. IX. 1911 (č. 243, str. 1). Knižně v Časových i nadčasových, str. 48—52. — Úpravy knižní verse většinou stylistické; jako nejdůležitější zaznamenáváme: str. 201, ř. 23: hostem *a poutníkem;* tamtéž, ř. 32: a oltáře, *občanem plnícím svou brannou povinnost;* str. 203, ř. 4: nejvzácnějším, *lidem vyvoleným;* tamtéž, ř. 6: žijeme v době *sudidel* málo čistých a kompromisů *hodně zpackaných* ve všem a všude. — Str. 199: *křehký fabulista deníku Jana Svůdce* — Svůdcův deník, přel. J. Helm, Praha 1910. Str. 202: *Nietzsche Nečasových úvah* — Nečasové úvahy. David Strauss, vyznavač a spisovatel. Přel. J. Krejčí, Praha 1902.

Str. 204 — O populárnosti, aristokratismu a jiných věcech pekelných. Národní listy 10. IX. (č. 250, str. 1). Knižně v Časových i nadčasových, str. 70—75, pod titulem O populárnosti, aristokratismu i jiných věcech ďábelských, s řadou drobných doplňků, na př.: str. 205, ř. 12: masou lidskou, *s lidem, se zástupy;* tamtéž, ř. 20: obecenstvu, *jeho nazírání na věc, jeho hodnocení života podával ve své básni;* tamtéž, ř. 33: nebo básnickými, *ohledy na nižší vkus svého širokého a pestrého diváctva;* str. 206, ř. 7: předchůdce. *Rozumí se, že nepodal totéž jako jeho mistr a učitel, ale něco velmi blízkého, co se lišilo jen odstínem; a ten nalézt bylo věcí velmi jemných znalců;* str. 207, ř. 27: vrstevníky — *ne snad svou literární formulí, ale etickými ideemi, které znova probudil a uvědomil básnictvu a umělectvu dneška;* tamtéž, ř. 32: věcností *a lidskou důsažností* obsahu; str. 208, ř. 4: se dnes dusíme, *ač nepřijde-li společenská katastrofa, která ten neřád vymete rázem.* — Str. 205: *Odi profanum volgus ac arceo* — Mám odpor k všedním davům, jich straním se (Horatius, Od. 3, 1, 1); překlad Ot. Jiráního, Praha 1923.

Str. 209 — Nezapomínejme na Ganges. Národní listy 17. IX. (č. 257, str. 1—2). Knižně v Časových i nadčasových, str. 81—86, s několika změnami stylistického charakteru a s řadou zpřesňujících doplňků: str. 210, ř. 2: románu *mravopisného;* tamtéž, ř. 30: ve svých dílech *něco z moudrosti orientální: lásku k stálosti a trvalosti, dalekozorný pohled, přehlédající veliké a věkovité skladby společenské, umění zapomínat hluku dotěrné blízkosti a rozpouštět jej v hlubší mlčení;* str. 211, ř. 9: vědomostí, *kalným vírem problematiky.* — Str. 209: *proti sentimentálnímu pseudoidealismu à la Feuillet* — srov. Šalda v OSN (Feuillet): „Feuilletův svět je lepší, jemnější, ctnostnější a — pohodlnější než skutečný." Str. 212: *Duše národa* — autor Hale Fielding, Praha 1905; *Lafcadio Hearn* — Průhledy v neznámý Japan, Praha 1911.

Str. 214 — Max Švabinský: Osm leptů a kresby. Text napsal Arnošt Hofbauer. Vydal Jan Štenc. [Praha 1911.] Novina 4, str. 695—697 (č. 22, 22. IX., Výtvarné umění). — *Jest možno míti u některého oleje Maxe Švabinského pochybu* — srov. Šaldovu studii Členská výstava Mánesa, zde na str. 140—144. Str. 215: *vrátím se k tomuto svůdnému úkolu snad brzy zvláštní studií* — Šalda od té doby nenapsal zvláštní studii o Švabinském.

Str. 218 — Černý rybník v lesích. Národní listy 24. IX. (č. 264, str. 1). Knižně v Časových i nadčasových, str. 43—47, se třemi dodatky na konci odstavců: str. 218, ř. 22: poznat ji, *sžít se s ní;* str. 219, ř. 35: z dětských let *a her;* str. 221, ř. 24: *chovali ve svých zahradách a parcích, jako si chovají třebas srnky nebo králíčky,* několik víl. — Černý rybník v lesích je možno lokalisovat do okolí Dobré Vody, drobných lázní u Telče, kde Šalda trávil sám mezi několika lázeňskými hosty svou dovolenou od 1. do 21. VIII. 1911 brzy po návratu z Italie.

Str. 222 — Jan Neruda jako literární kritik. Národní listy 1. X. (č. 271, str. 2) a 8. X. (č. 278, str. 1—2). Knižně v Časových i nadčasových, str. 11—20. — V knižní versi provedl Šalda několik závažnějších změn: str. 224, ř. 2: *že jest někdy obtížno rozlišit, kde* Neruda *jen* pracuje starou terminologií, která; tamtéž, ř. 3: vůle a touhy, *a kde jí opravdu podléhá i ve věci: křivě myslí a křivě soudí;* tamtéž, ř. 25: životní orgán jest — *snad až na poslední období* — zdravý; tamtéž, ř. 26: jen jeho terminologie, *jen jeho pojmosloví a jeho* rozumová dialektika jest; tamtéž, ř. 31: byl *ve většině případů* kritik; str. 225, ř. 7: i *vášnivý a hněvný* filolog, *když se střetl s lajdáctvím a s nedbalostí, které urážely jeho žízeň po dokonalosti;* tamtéž, ř. 20: než je dojem nebo nálada — *tak se stalo, že nebyl práv rodícímu se českému impresionismu veršovému: impresionism byl mu cizí, Neruda usiloval vždycky zachytit víc než okamžik a netušil snad ani, jak je to nesnadné, podat čistý dojem vteřinový, osvobozený od pozadí „myšlenkového".* *Ale takto* se vysvětluje; tamtéž, ř. 21: *patrná zvláště v posledním údobí jeho života;* chtěl poesii; str. 226, ř. 15: Jest to kniha *někoho, kdo se i zde touží vychovat na* celého a dokonalého umělce; str. 230, ř. 4: Kde nalezl — *rozuměj: domníval se, že nalezl* — Neruda. — Str. 222: *probírati se sebranými literárními recensemi a referáty Nerudovými* — srov. Sebraných spisů Jana Nerudy řada druhá, díl VII, pořádá Ladislav Quis, Praha 1911; *recense Večerních písní Hálkových* — srov. „Večerní písně. Složil Vítězslav J. Hálek", Obrazy života 1859, str. 35; *referát z Národních listů r. 1883* — srov. „Chladem a teplem. Básně Františka X. Svobody", 10. III. 1883. Str. 223: *feuilleton z 25. září 1887 a 18. května 1890* — tyto feuilletony obsahuje VI. díl 2. řady Sebraných spisů; první je nadepsán „† Ferd. Vališ. — † Rudolf Pokorný. — Stagnace v písemnictví. Literatura národní", druhý „Jazyk mateřský". Str. 224: *poznámka na straně 51* — v Nerudově kritice „Mejrima a Husejn. Báseň od Vítězslava Hálka", Obrazy života 1859, str. 237; *jiná poznámka o Antalu Staškovi* — srov. „Nové knihy I", Národní listy 23. VI. 1876 (č. 172); recense Staškových Básní. Str. 225: *žaluje r. 1874* — v kritice „Básně Svatopluka Čecha", Národní listy 20. V. 1874 (č. 137). Str. 226: *Roku 1881 cítil potřebu napsati do Osvěty* — „Nové písemnictví. Básně. I.", Osvěta 1881, str. 265 n. Str. 227: *recense Nerudovy o Večerních písních, o Mejrimě a Husejnovi, o Goarovi* — „Goar. Báseň Vítězslava Hálka", Hlas 11. X. 1864 (č. 278); *namítli proti Hálkovi Josef Durdík a J. S. Machar* — srov. J. S. Machar, „Vítězslav Hálek", Naše doba 2, str. 3—15; J. Durdík, „V přírodě. Od Vítězslava Hálka", Světozor 6, str. 511—512,

523—524, 535—536, sign. D. Str. 228: *Goethovo „Bilde Künstler, rede nicht“* — srov. motto k oddílu Kunst v 2. knize básní: „Bilde, Künstler! Rede nicht! / Nur ein Hauch sei dein Gedicht.“ Str. 229: *paralelou mezi Františkem Pravdou a Karolinou Světlou* — srov. „Literatura V“, Hlas 26. IX. 1862 (č. 265). Str. 230: *od novely Společnice a Lásky k básníkovi přes Rodinnou kroniku, Krejčíkovic Anežku a První Češku až do velikých děl, Vesnického románu, Kříže u potoka a prvních Sebraných spisů* — srov. k 1. jmenované práci: „Máj. Jarní almanach na rok 1859“, Obrazy života 1859, str. 197. K 2. a 4. srov. „Láska k básníkovi. — O Krejčíkovic Anežce. Od Karoliny Světlé“, Obrazy života 1860, str. 232; „České romány“, Čas 4. X. 1860. K 3. srov. „Literatura II. Máj. Almanach na rok 1862“, Čas 5. XII. 1861. K 5. srov. „První Češka“, Hlas 6. III. 1862. K 6. a 7. srov. „Český román vesnický a jeho tvůrkyně“, Národní listy 27. I. 1869. K 8. srov. „Nové knihy II“, Národní listy 31. VIII. 1876; *Světlá je Nerudovi* — první citát je z kritiky „Nové básně I“, Národní listy 6. II. 1875; druhý a třetí z kritiky „Nové knihy II“ (viz poznámku výše).

Str. 232 Doby přechodné. Národní listy 15. X. (č. 285, str. 1). Knižně v Časových i nadčasových, str. 53—57, s jedinou menší změnou.

Str. 237 — Poslední jasní dnové. Národní listy 22. X. (č. 292, str. 1). Knižně v Časových i nadčasových, str. 38—42, s několika významnějšími doplňky: str. 238, ř. 1: vysoko — *nebo se aspoň zdá, že stojí vysoko, protože svítí z veliké dálky* — jako stává; tamtéž, ř. 28: askéze *a nevčasnosti, ano i nebezpečnosti každé radosti;* tamtéž, ř. 30: myšlenky zcela mu cizí, *myšlenky vyschlé a zkřehlé jako umírání, neplodné jako písek;* str. 239, ř. 6: pro karakterisaci jejich. *Fuj, namítneš mi, jaké prchavé umění! A tak zbytečné, že nestojí ani za to, shýbnout se pro ně! Prchavé, pravíš; ale což není prchavý i život, prchavá i smrt? A přece se pro ně shýbáš, víc: přece k nim pracuješ tíž než k nejtěžšímu porodu...*

Str. 241 — Milenec krásy životní. Národní listy 29. X. (č. 299, str. 1). Knižně v Časových i nadčasových, str. 64—69. — Z doplňků zaznamenáváme: str. 243, ř. 7: neopisovat jich; *odnést si jen vzpomínku na ně, nevytahovat z nich žádných receptů;* str. 245, ř. 6: a vybíranou *a tak obřadnou, až činí dojem projevu úcty;* tamtéž, ř. 8: mnohá pošetilost *a mnohý předsudek a nedosudek* mohly by chytit; tamtéž, ř. 13: a vlídnosti, *z taktu jeho srdce a laskavosti jeho myšlenky:* komu. — Str. 241: *v malé pietní knížečce* — A. M. Aurelová, Jean Dolent, přel. L. Kottnerová, Praha 1911.

Str. 246 — Karolina Světlá a Jan Neruda. Pod tímto titulem uveřejnil Šalda dvě různé stati: první v Národních listech, druhou v Novině (označujeme podtitulem Polemické glossy).

Str. 246 — Karolina Světlá a Jan Neruda [1, 2]. Národní listy 5. XI. (č. 306, str. 1) a 12. XI. (č. 313, str. 1). Knižně v Časových i nadčasových, str. 22—32, kde Šalda přidal (str. 254, ř. 17) tento rozsáhlý passus: duše, *které nebyl život žertem, duše statečné, která byla vzdálena každé frivolnosti a která se nechtěla spokojovat polovičatostí. A víc: která znala jen radikální řez buď všecko — nebo nic a byla tedy ve své podstatě náboženská.* — Str. 246: *v poslední Osvětě* — Anežka Čermáková-Sluková, Působení Karoliny Světlé na Jana Nerudu, Osvěta 41, str. 745—755. Str. 247: *napsala prý v posledním listě Nerudovi* — dopis nebyl Nerudovi nikdy doručen vinou prostřednice K. Světlé, Marie Němečkové; místo, které Šalda uvádí v uvozovkách, zní takto: „Musím se srdečně smáti, slyším-li o svých smrtelných hříchách, nevyměnila bych je, přisámbůh, za ctnosti mých obžalobníkův.“ Str. 249: *Hřbitovní kvítí* vyšlo koncem r. 1857 s vročením 1858, pamflet *U nás* vyšel anonymně v říjnu 1858, *Knihy veršů* koncem r. 1867 s vročením 1868 a *Arabesky* r. 1864; *Sám J. V. Frič... nevidí v Nerudovi básníka* — podle Nerudových vzpomínek Rozmanitosti o Adolfu Heydukovi (Zlatá Praha 2, 1885) řekl Frič Nerudovi po vydání Hřbitovního kvítí toto: „No, kvůli kuriositě postavil jsem si to do knihovny, jako si přírodozpytec uchová abnormitu nějakou“ (str. 234); *v dopise svém Anně Holinové* — viz Život Jana Nerudy II (uspořádal M. Novotný), str. 35—38. Str. 250: *kletby „Noci říjnové“* — Nuit d'octobre (1837), poslední z Mussetových Nocí, psaných básníkem po rozchodu s George Sandovou. Str. 251: *Již Neruda upozornil* — dvakrát podobnými slovy v kritikách Český román vesnický a jeho tvůrkyně a Nové knihy II. Str. 253: *Z korespondence Zeyerovy s ní* — srov. Dopisy J. Zeyera K. Světlé (Ženský svět 12, str. 167—168, 187—190, 211—212, 223—224); anonymně, „ochotou A. Čermákové-Slukové“ (srov. Kritické projevy 7, str. 249).

Str. 255 — Karolina Světlá a Jan Neruda. [Polemické glossy.] Novina 5, str. 59 až 63 (č. 2, 8. XII., Feuilleton). — *Uveřejniti celý listový materiál* — téměř celou korespondenci otiskla Samostatnost (3., 8., 9. a 10. XII. 1911), souhrnně vyšla pod názvem Karolina Světlá ve stycích s Janem Nerudou s úvodem a poznámkami Anežky Čermákové-Slukové, Praha 1912. A. Čermáková-Sluková vydala už r. 1909 Vzpomínky na Karolinu Světlou; v druhé části knihy reprodukuje úryvkovitě Listy dvou sester z let 1853—58, na něž právě materiál Světlá—Neruda navazuje. Šaldovu recensi této knihy viz v Kritických projevech 7, str. 409; *Byly vysloveny pochyby* — nejdůrazněji ve dvou Dykových feuilletonech Neruda zachráněný a snad příliš zachráněný (Samostatnost, 12. a 14. XI. 1911). V prvém z nich reprodukuje Dyk ukázky z materiálu otištěného A. Čermákovou-Slukovou a uznává, „že K. Světlá byla přesvědčena o své spasitelské úloze“. Klade pak otázku: „Byla však opravdu spasitelkou?“ Dyk otřásá premisami K. Světlé. Srovnává Nerudu s Mussetem a jeho Rollou a dovozuje, že Neruda „byl z těch, kteří spíše afektují hřích, nežli by hřešili“. Dyk vytýká K. Světlé, že „jako v případě B. Němcové viděla příliš mnoho očima veřejného mínění pražského“. Podle přesvědčení Dykova šlo v tvorbě Nerudově v kritické době počátku šedesátých let o „vývoj přesný a snadno kontrolovatelný... dle zákonů a z vnitřní nutnosti“, takže zde není místa pro nějaký přelom a něčí vykupitelské dílo. Dyk se snaží otřást Šaldovým protikladem mezi „pražskou salonní luzou“ a Karolinou Světlou, „kněžnou srdcem a duší“, a zdůrazňuje, že spisovatelka přijala fámu luzy o Nerudových stycích s nějakou Fischerovou za fakt a věřila víc tomuto klepu než básníkovi, ač se pokládala za jeho zpovědníka. Dále Dyk upozorňuje na disonantní tón v dopise psaném sestře Žofii, na věty, důsledně začínající Já... Já... Já...: „Co všechno dovede Světlá, co všechno vykoná Světlá. Obětuje a je si přesně vě-

doma toho, že, co a do jaké míry obětuje." Dyk ironicky rozvádí výraz Šaldův (posměšně o něm píše „slavný český kritik") o Světlé: „Držela otěže v pevných rukou." V závěru prvního feuilletonu proti rétorické obětavosti Světlé staví anonymní oběti žen: „Jsou ženy, které obětují, a snad více, než obětovala Karolina Světlá, jsou ženy, které trpí mnohem více. A jsou ženy, které to vše činí, aniž by podškrtávaly, vykřikovaly svou oběť, aniž by mluvily o prozřetelnosti a chtěly říditi kroky — Nerudovy." Druhým feuilletonem odpovídá Dyk na otázku: „Byla K. Světlá ženou, kterou potřeboval Neruda?" Ukazuje zvláště na rozchodu obou tvůrců, že jejich vztah neměl větší hloubku životní. Zájem K. Světlé o Nerudu „byl především a téměř výhradně intelektuální". Podle přístupných dokumentů pro Dyka tu „neexistuje jiná možnost než lásky, která vidí mnoho básníka a málo muže". Polemiku s Šaldou končí Dyk slovy: „Ale Nerudovi právě Světlá nebyla tím, co mínila snad sama a co mínila kritika. Nebyla Nerudovi spasitelkou. Nebyla jeho tragedií. Připusťme, že znamenala mu v daném okamžiku podnět, povzbuzení, ruku přátelskou... Více, dle dosavadního materiálu, přiznati nelze." Pak polemisuje Dyk proti Arne Novákovi a končí větami obdobnými jako v závěru feuilletonu prvního: „Jsou němé lásky, němé a veliké lásky. Nepřejdou beze stop. Umělec nemiluje beztrestně, jako nečiní vůbec nic beztrestně. Musí vše platiti: úsměvy, rozkoš i zradu." Rovněž A. Pražák v článcích Neruda a Světlá (Lumír 40, str. 84 až 90) a Ještě jednou Neruda a Světlá (tamtéž, str. 134—141) polemisuje ostře s názory A. Nováka (srov. A. Novák, Obhájce pannopanenského Nerudy Albert Pražák, Přehled 10, str. 201—202 a 282—283), považuje zachranitelskou roli Světlé za „romantickou legendu" a vyzývá „k lidskému a uměleckému taktu při závěrech o životě a díle velikých mrtvých!" Str. 256: *ve svých memoárech Z literárního soukromí* — vycházely v Ženských listech 1880, knižně 1898.

Str. 261 — Okouzlení a odkouzlení. Národní listy 26. XI. (č. 327, str. 1). Knižně v Časových i nadčasových, str. 33—37, s několika přídavky, z nichž uvádíme: str. 262, ř. 11: stránka, *náhle odkrytá na milovaném předmětě*, neznámý a nečekaný; str. 263, ř. 27: rytmu životního, *tanec časů i propastí*; tamtéž, ř. 28: pomaleji, *jsou jiné, v nichž zdánlivě všecko stojí a tlí*; str. 264, ř. 17: profesorově, *katechetově, policajtově* nebo jiné; tamtéž, ř. 31: kdo je může *co* chvíli *položit na zemi* a šlápnout jim na krk. — Str. 262: *v autobiografickém Životě Henriho Brularda* — H. Stendhal, Vie de Henri Brulard (1890). Str. 264: *rek Stendhalův: Laissez-moi ma vie idéale! Que m'importent les autres!* — srov. Le rouge et le noir (Červený a černý), kapitola 40, La tranquillité; *Stendhalové svými Sorely, Flaubertové svými Fréderiky, Balzacové svými Rastignaky, Vallèsové svými Vingtrasy* — srov. Stendhal, Le rouge et le noir (Červený a černý, 1830); Flaubert, L'éducation sentimentale (Citová výchova, 1869); Balzac, Le père Goriot (Otec Goriot, 1834); Vallès, Jacques Vingtras (I. 1879, II. 1881, III. 1886).

Str. 266 — Milování západní a východní. Národní listy 3. XII. (č. 334, str. 1). Knižně v Časových i nadčasových, str. 98—103. — Ze změn a přídavků uvádíme: str. 269, ř. 2: donjuanism, *zhýralost. Je-li láska hrou obraznosti, taková je myšlenka Stendhalova, je láska konec konců jen požitek — dnes jemnější, zítra hrubší; ale začneš-li jemným, kdo ti ručí za to, že neskončíš jednoho dne zcela hrubým?*; tamtéž, ř. 31: Werthera. *Naivně sentimentálního Werthera; iluse schopného Werthera*; tamtéž, ř. 34: životní. *Ale ovšem Stendhalovi jako by uniklo, že v tomto případě obraznost je zbraň dvojsečná a nestačí k tvé záchraně; že jest třeba kotvy mnohem bezpečnější*; str. 270, ř. 13: duše slabé. *Není lásky bez dělnosti, ano, láska je nejvyšší forma dělnosti — tak bych přeložil nejlepší ruské poselství o této věci.* Jsme zde... — Str. 266: *Živá mrtvola* — vyšla v roce 1911 jednak v překladu F. Husáka v nakladatelství Vilímkově, jednak v překladu V. Charváta v nakladatelství Štorkán a Jaroš, Praha. Str. 267: *Pascalovy Pensées* — Pensées sur la religion (z let 1657—1661), Paříž 1670, nedokončený spis, myšlený jako apologie křesťanství; *Kniha Stendhalova De l'amour* — srov. Stendhal, O lásce (část Fragments divers), přel. D. Chaloupka, Praha 1909.

Str. 271 — Básník a duše národní. Národní listy 10. XII. (č. 341, str. 1). Knižně v Časových i nadčasových, str. 58—63, s četnými doplňky, z nichž uvádíme: str. 274, ř. 3: podružný, *na př. Przybyszewski;* str. 275, ř. 2: není pravdy *mimo celkovou pravdu národní*, mimo národní tradici. — F. M. Dostojevskij, Deník spisovatelův, III. Úvahy o společnosti a literatuře (1877); přel. I. Hošek, Praha 1911. — Str. 273: *ukázal již v dřívějších částech svého Deníku* — srov. tam kapitoly Smrt George Sanda a Několik slov o George Sandu (str. 262—277).

Str. 276 — In margine Posvátného jara. [Praha 1912.] Novina 5, str. 84—87 (č. 3, 22. XII., Essaye...). — *Černí myslivci* — Praha 1908; *motto ze Stefana George* — „Přiznali jsme si nejhlubší svá tajemství, / že čekáme ještě krásný životní zázrak / od hvězdných polí nebeských, od Lyry nebo Labutě."

Str. 281 — Ráje a utopie. Národní listy, 24. XII. (č. 355, str. 1). Knižně v Časových i nadčasových, str. 92—97. — Z přídavků knižní verse uvádíme: str. 283, ř. 28: střízlivců *a eunuchů srdce i obraznosti*; tamtéž, ř. 35: zapřáhnout *potah před svůj* vůz *nebo roztopit svůj stroj*, kdyby; str. 284, ř. 5: chůvami *z jejich životních a básnických zkušeností*; tamtéž, ř. 26: básníci zdvojení *mudrcem — ne školským a učeným filosofem, nýbrž právě mudrcem, řekl bych, pro svou domácí potřebu.* — Tři citované sloky z Heinových veršů Ostrov Bimini nepocházejí z překladu A. Fuchse, který vyšel právě r. 1911; dvě sloky Poeova Eldorada, které tu Šalda přetiskl, přeložil J. Vrchlický společně s J. V. Sládkem (srov. Havran a jiné básně, 1891, str. 45—46).

Str. 286 — Německé jubileum a české naděje. Národní listy 31. XII. (č. 360, str. 1—2). Knižně v Časových i nadčasových, str. 76—80. — Z četných přídavků uvádíme: str. 288, ř. 18: Flaubertovi *nebo Meriméovi*; str. 289, ř. 19: jako u nás, *a výsledek toho jsou stohy tiskovin, které se mohou hodit do stoupy, knihy, které se proměňovaly rychle v makulaturu, dříve, mnohem dříve než jejich papír zežloutl*; tamtéž, ř. 28; dával *před přísnou a jasnou prací methodickou* přednost každé chaotické strakatině a všem slepencům *náhody a lenosti*; str. 290, ř. 3: krásného *společenského* divadla. — Str. 288: *Měsíčník umělecký* — orgán Skupiny výtvarných umělců (vycházel v letech 1911—1914). Str. 289: *kritické poznámky K. Čapka...* — srov. Karel Čapek, „Plautus: Menaechmové"; František Langer, „K Hebbelovým veršům" (glossa k překladům Fischerovým, uveřejněným na začátku čísla); Jan Thon, „Jiří

Mahen: Díže"; všechny příspěvky jsou umístěny v posledním oddíle čísla Kronika a poznámky; *přátelská družina* — do tří čísel, o nichž pochvalně píše Šalda, přispěli K. Čapek, J. Čapek, O. Fischer, F. Langer, J. Bor, J. Thon, V. Chaloupecký, J. Borovička, V. Štěpán, L. Vycpálek, E. Filla, V. Hofman, V. H. Brunner, V. V. Štech, Z. Wirth, P. Janák.

Str. 291 — Zikmunda Wintra Sebrané spisy. Novina 4, str. 159—160 (č. 5, 13. I., Glossy). Bez podpisu. — Z. Winter, Rakovnické obrázky, Praha 1911. — *Byl u nás v poslední době patrně přeceněn, byv stavěn nad Jiráska* — míní se tu především soudy Arne Nováka, z nichž největší rozruch způsobil ten, který byl předložen cizímu čtenářstvu v Novákově Die čechische Literatur der Gegenwart (spolu s Jakubcovou Geschichte der čechischen Literatur, Lipsko 1907); srov. Z. Pešat, Boj o Aloise Jiráska v zrcadle kritiky, Praha 1954.

Str. 291 — Pan Arnošt Dvořák... Novina 4, str. 160 (č. 5, 13. I., Glossy). Bez podpisu. — *Jak vykládal v Národních listech* — srov. (Zasláno.) Literární veřejnosti. V Praze 10. XII. 1910; Národní listy 11. XII. 1910 (č. 341, str. 5). Dvořák zaslal Šaldovi stručnou repliku, kterou však Šalda neuveřejnil, Dvořák ji proto v zaslánu reprodukuje. Ví zároveň, co mínil Šalda „věcnou diskusí": zavést ji „do tónu a niveau na př. nejnovějších čísel Noviny" (Dvořák naráží na Šaldovu polemiku s Mahenem). K takové diskusi nemá Dvořák „ani respektu ani chuti", ale požaduje „vážnou výměnu uměleckých názorů". Str. 292: *dává bojovati bitvu grunwaldskou pro kalich* — v závěru 4. dějství přibíjí Žižka „na svůj štít kalich, krví rudý" a pro něj jde se souhlasem Václavovým bojovat s polskými vojsky proti křižákům; o této scéně soudil historik (viz následující poznámku): „Nejenže to jest historická lež, mluvit o rudém kalichu r. 1409, ale i v dramatě samém je to největší násilnost, jaká tam jest"; *jak dokázal historik odborník* — míněn článek „Dvořákův Král Václav IV.", Novina 4, str. 121—125 a 154—157, sign. -y- (= dr Vlastimil Kybal); Kybalův článek byl uveden touto Šaldovou poznámkou pod čarou: „Uveřejňuji dodatečně o dramatu p. Dvořákově hlas významného historika. F. X. Š."

Str. 292 — Pan Arnošt Dvořák a věcná diskuse. Novina 4, str. 221—223 (č. 7, 10. II., Diskuse). — *Uveřejnil v Přehledu* — Přípis. V Praze dne 16. I. 1911; Přehled 9, str. 305—306. V Přípisu Dvořák praví, že k diskusi byl sám Šaldou 30. X. vyzván v Šaldově bytě. Větším dílem však Dvořák polemisuje s Kybalovým odsudkem svého dramatu jakožto historického. Str. 294: *znamenitou monografii o Matěji z Janova* — Vlastimil Kybal, M. Matěj z Janova, Praha 1905; *vydává kriticky jeho spisy* — Matěje z Janova, mistra Pařížského, Regulae Veteris et Novi Testamenti, I. 1908, II. 1909 (III. 1911, IV. 1913, V. 1926).

Str. 295 — P. S. [ke kritice představení Dvořákova Krále Václava IV. v ND]. Novina 4, str. 254 (č. 8, 24. II., Divadlo). — Tento přípisek oddělujeme od kritiky, k níž byl připojen, a přiřazujeme jej k prvním dvěma diskusním glossám, poněvadž k nim organicky patří, zatím co s kritikou, při níž byl otištěn, souvisí jen vnějškově. — *Odpověděl p. Arnošt Dvořák* — srov. Přehled 9, str. 378 (dodatek k Dvořákově kritice několika činoherních představení v Národním divadle); *Redakce Přehledu nechce si zase uvědomit* — srov. glossu Pan F. X. Šalda, Přehled 9, str. 384 (bez podpisu).

Str. 295 — Dr J. Folprecht... Novina 4, str. 190—191 (č. 6, 27. I., Glossy). Bez podpisu. — Jde o separát studie J. Folprechta „M. J. Lermontov" z České revue 1909/10, str. 406—426, 484—498, 518—545, 610—632, 671—683, 741—746. — *Po čem touží novoklasikové rázu Pavla Ernsta* — srov. Novoklasicism, Kritické projevy 9, str. 15—28; *Do češtiny byl výběr z básnického díla Lermontovova přeložen dvakrát* — srov. Básně Michala Lermontova, přel. Alois Durdík, Praha (I. 1872, II. 1874); M. J. Lermontov, Básně, přel. František Táborský, Praha (I. 1892, II. 1895, III. 1918, IV. 1929); *Démon, nedávno v Naší době uveřejňovaný* — Démon, přel. F. Táborský, Naše doba 17, str. 103—107, 167—176, 262—267, 345—351, 422—428.

Str. 296 — Jakubcových Dějin literatury české... Novina 4, str. 191 (č. 6, 27. I., Glossy). Bez podpisu. — *Jakubcových Dějin literatury české* — I. díl Praha, 1911; *Vrátím se k práci p. Jakubcově širším referátem kritickým* — stalo se až při novém vydání, srov. Šaldův zápisník 8, str. 88—89 (č. 3, prosinec 1935); Šalda zde srovnává literárně historickou methodu Jakubcovu s Vlčkovou, kladně hodnotí bohatství materiálové, ale vytýká nedostatek porozumění některým vývojovým epochám.

Str. 296 — Arne Novák... Novina 4, str. 191 (č. 6, 27. I., Glossy). Bez podpisu. — *V posledním ročníku Listů filologických* — srov. Arne Novák, Jungmannův článek o klasičnosti v literatuře, Listy filologické 37, str. 110—125; Lukianovy ohlasy v literatuře české, tamtéž, str. 431—447; *známého esteticko-theoretického a polemického článku Jungmannova* — O klasičnosti v literatuře vůbec a zvláště české, Časopis Společnosti vlasteneckého museum v Čechách 1, 1827; *s její předlohou Pölitzovou* — K. H. L. Pölitz, Das Gesamtgebiet der deutschen Sprache, Lipsko 1825.

Str. 297 — Korespondence Julia Zeyera se Svatoplukem Čechem. Novina 4, str. 191—192 (č. 6, 27. I., Glossy). Bez podpisu. — *Životopisec Svat. Čecha* — O Svatopluku Čechovi, Praha 1908; *uveřejňuje v 1. sešitě Květů* — Z korespondence Julia Zeyera, Květy 33, str. 83—103, 188—214; otištěny celkem 103 dopisy z let 1888 až 1889; *první dopis Zeyerův* — datován ve Vodňanech 9. III. 1888; *Zeyer odpovídá na upozornění Svat. Čecha* — dopis datován ve Vodňanech 9. XII. 1888; *v kterémsi „Litevském motivu"* — srov. Julius Zeyer, Písně na litevské motivy, Květy 11, str. 27—28; Zeyer navrhl k odstranění „falešného rýmu" dvě nové varianty, Svatopluk Čech použil druhé, jíž se změnila celá 1. sloka básně.

Str. 297 — Samuel Lublinski †. Novina 4, str. 223—224 (č. 7, 10. II., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 25. XII. 1910. — Str. 298: *psal obšírně Jan Krejčí* — Listy z německé literatury, Novina 3; o P. Ernstovi viz str. 174—177, 233—237, 296—300, 362—367, je to závěr druhé a celá třetí kapitola rozsáhlé studie.

Str. 298 — Moréas jako kritik. Novina 4, str. 224 (č. 7, 10. II., Glossy). Bez podpisu.

Str. 299 — [*Polemický dopis.*] Čas 25, 14. II. 1911 (č. 45, str. 2—3). — Šaldovu polemiku uvedl Čas takto: „Dva polemické dopisy. Pan dr F. X. Šalda nám píše". — *Duchaplný p. feuilletonista* — T. Klín, Na tvrdé dřevo I, Čas 9. II. 1911; *jeho stanovisko v Hlídce Času* — srov. Vilém Dvořák, Poznámky k 35. členské výstavě Mánesa, Hlídka Času 9, 1. II. 1911. — Za odpovědí Šaldovou byla otištěna replika T. Klína (str. 3—4). T. Klín by mohl dnešní Šaldův výklad impresionismu již podepsat. Nedá si však vzít, že starším členům Mánesa Šalda ublížil: „Křivdu cítím v tom přirovnání k počestnému a rozšafnému románu, jejž známe zpaměti." Slovo úpadek považuje Klín za přehnané. Nakonec vrací T. Klín Šaldovi oněch 100 zl. „Já bych mu mohl také nabídnout 100 zl., dokáže-li mně, že jsem pana Preisslera zařadil mezi ty, kterým on vytýkal rutinu a machu, ale není mi do žertování."

Str. 300 — *Čtvrtstoletého výročí*... Novina 4, str. 286 (č. 9, 10. III., Glossy). Bez podpisu. — *Gebauer v Masarykově Athenaeu* — srov. Jan Gebauer, Potřeba dalších zkoušek rukopisu Královédvorského a Zelenohorského, Athenaeum 3, str. 152n. Str. 301: *dostane se veřejnosti autentické edice Hankovy* — Rukopisové Zelenohorský a Kralodvorský, vyd. J. Hanuš, Praha 1911.

Str. 301 — *Arne Novákova Praha.* Novina 4, str. 286—287 (č. 9, 10. III., Glossy). Bez podpisu. — F. T. Šimon, Praha; dvacet pět původních leptů se slovním doprovodem Arne Nováka, Praha 1911; ukázka slovního doprovodu „Duše Karlova mostu" byla současně otištěna v Přehledu 9, str. 281—282. Str. 302: *pozorováním Bahrovy Vídně... Schefflerovy Paříže nebo jeho Berlína* — srov. podrobnou recensi Viléma Dvořáka v Novině 3, str. 474—476 a 508—509; Bahrova Vídeň v překladu O. Kleina, Praha 1911, Schefflerova Paříž původně v Lipsku 1908.

Str. 302 — *Secese z Mánesa.* Novina 4, str. 287—288 (č. 9, 10. III., Glossy). Bez podpisu. — *Vystoupení řady mladých výtvarníků z Mánesa* — konkretní situaci objasňují slova E. Filly: „Hlavní srážka v Mánesu nastala, když jsme s Matějčkem jako redaktoři Volných směrů vydali číslo s mým článkem Novoprimitivismus, k němuž byly připojeny ukázky tvorby Picassovy. Jako po specielním čísle Munchově, Gauguinově a po specielních číslech jiných impresionistů, odpadávali abonenti i po tomto čísle. Na nejbližší valné hromadě, kterou vedl předseda Kotěra, napadl naše hnutí nezvykle ostrým způsobem tehdejší tiskař Volných směrů, který odsoudil novotaření, jež jsme zaváděli, vypověděl nám úvěr a prohlásil, že Volné směry už tisknout nebude. Kotěra tuto řeč nešikovným způsobem uvítal. Působilo to na nás nesmírně odpudivě. Po vykonaných volbách celá mladá generace z Mánesa vystoupila. Vystoupili jsme nejen my, kteří jsme do Mánesa nedávno předtím vstoupili, ale vystoupil také Brunner, Kysela, Špála, architekti Gočár, Janák, Hofman, Chochol a jiní. Rozvrat v Mánesu nebyl vyvolán jen hnutím kubistickým. Jeho příčina byla hlubší. Vedení tehdejšího Mánesa, v jehož čele stál Sucharda, chtělo vší mocí zabrániti vývoji mladých. Všichni starší členové se nepokrytě vyjadřovali, že nás nepřipustí k životu. Byl to boj na život a na smrt. Po secesi jsme ztratili možnost publikovat ve Volných směrech, možnost vystavovat a pod. Vyhlídky na existenci byly tehdy velmi žalostné" (Rozpravy Aventina 7, str. 241—244); *Styl* — Styl, časopis pro architekturu, umělecké řemeslo a úpravu měst; 1. a 2. ročník řídil Zd. Wirth, 1. číslo 3. ročníku Pavel Janák, pak od 2. čísla Otakar Novotný; *vytlačil jej v půli ročníku* — po 5. čísle; *Secese z Mánesa bude vydávati od podzimu... Artěl* — v 3. ročníku Stylu bylo na str. 54 otištěno prohlášení představenstva Artělu z 28. II. 1911, kde se konstatuje, že k rozhodnutí o vydávání Artělu ještě nedošlo: „Novinami proběhly tendenční zprávy o zaniknutí Stylu a vzniku nového časopisu Artěl, věnovaného prý převážně architektuře."

Str. 303 — *Špatné překlady beletristické*... Novina 4, str. 288 (č. 9, 10. III., Glossy). Bez podpisu. — *Před několika týdny ukázal Přehled* — srov. Několik slov o překladech z ruštiny, Přehled 9, str. 319—320, sign. X. Y.; běží o překladatelskou recensi Vilímkových prvních tří svazků Spisů Ant. Čechova (1. Povídka neznámého člověka. 2. Gusev a jiné povídky. 3. Román s kontrabasem a jiné humoresky), přel. V. Unzeitig, Praha 1910; *potom Čas demonstroval* — srov. T. Klín, Na tvrdé dřevo II, Čas 10. a 11. II. 1911; kritik si všímá Mrštíkova překladu Garšinových Povídek (Praha 1910). Po obecném úvodu o obtížích při překladech z ruštiny ukazuje na mechanické ekvivalenty v překladu V. Mrštíka a proti Mrštíkovu překladu úryvku z povídky Umělci staví svůj vlastní filologický překlad. Svůj rozbor Mrštíkovy methody končí takto: „Všecky tyto věci, které nyní vycházejí od Mrštíka v Ruské knihovně, vyšly už v Matici lidu r. 1896 a 1898; sem tam něco pan Mrštík sice opravil — neboť tehdejší překlady zasluhovaly být spáleny pod šibenicí —, ale vcelku zůstala hrubost, zvůle a ledabylost překladatelská, která je pořád ještě literárním skandálem. Co se pan Mrštík nahoruje a nakřičí o umění..."; *Dnes přinášíme recensi* — srov. Milada Krausová-Lesná, „Henrik Ibsen: Malý Eyolf" (přel. K. Pešek), Novina 4, str. 284—286 a 317—319; Peškův překlad, pořízený z druhé ruky (z překladu německého), je tu charakterisován jako „velmi nepečlivý"; *v minulém sešitě dokázala táž recensentka* — srov. M. Krausová-Lesná, „Peter Nansen: První rok na universitě" (přel. A. Dvorský), Novina 4, str. 255—256; kritisuje se záplava věcných chyb, „které smysl mění, překrucují a častokráte obracejí na ruby"; *v redakci naší leží obšírný referát* — recense o románě Mathieu de Noailles Le visage emerveillé v Novině vůbec nevyšla. Román byl vydán r. 1911 dvakrát: po prvé v překladu J. Branta u Adámka, po druhé v překladu O. Fischerové a L. Kottnerové u Otty; Šalda jistě mínil špatným překladem ten první, ale jeho rozbor neotiskl, pravděpodobně pro svůj blízký vztah k L. Kottnerové.

Str. 303 — *Prúdy. Revue Mladého Slovenska.* Novina 4, str. 288 (č. 9, 10. III., Glossy). Bez podpisu. — *V prvním ročníku získaly si Prúdy rytířské ostruhy* — srov. Prúdy pred cirkevným súdom, Prúdy 1, str. 166—171, a Obrany zásad, tamtéž, str. 262—271; polemické odpovědi na článek jurjevského universitního profesora J. Kvačaly, který v Cirkevných listoch žádal časopisy, aby šetřily zájmů evangelické církve a jejího kněžstva, jinak že jim církev odepře podporu; *Poslední číslo 4—5* — Z rukopisov Samuela Štefanoviča. Vystúpenie z národnostnej strany, Prúdy 2, str. 137—154.

Str. 304 — *Otokar Fischer: Království světa. Slunečnice ročník 2, sv. 5.* [Praha 1911.] Novina 4, str. 313—314 (č. 10, 24. III., Glossy).

Str. 304 — Laurent Evrard †. Novina 4, str. 319—320 (č. 10, 24. III., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 7. II. 1911.

Str. 305 — Topičův salon... Novina 4, str. 320 (č. 10, 24. III., Glossy). Bez podpisu. — Výstava v březnu 1911. Byla to poslední výstava v Topičově salonu, který pak zanikl. — *Laura a Petrarca* je z r. 1846, *Léto* z r. 1856 (správně V létě; obraz je znám též pod názvem Červené paraplíčko), u *Švadleny* letopočet nezjištěn.

Str. 306 — Karl Kraus... Novina 4, str. 320 (č. 10, 24. III., Glossy). Bez podpisu. — *Heine und die Folgen* — Wien-Leipzig 1911; *v Romanceru a Lazarovi* — Heinova sbírka milostných veršů Romanzero je z r. 1851, Lazarus je lyrický cyklus z posmrtně vydané Heinovy knihy Letzte Gedichte und Gedanken.

Str. 306 — Pan Horký přeje si diskusi! Novina 4, str. 348—350 (č. 11, 14. IV., Feuilleton). — *Po obsahu jeho článečku* — Karel Horký, Eselsbrücke, Nilpferdsbrücke, Karlsbrücke (Diskuse), Stopa 2, str. 18—21; *autor Intimních veršů* — K. Horký, Verše intimní, Praha 1910; *o němž psal již Havlíček* — míněn Havlíčkův epigram Sympathetické léčení (Česká včela 1844, č. 67). Str. 307: *Vyškubne čtyři verše z p. St. Cyliaka* — běží o první sloku básně Stanislava Cyliaka „Za velikostí", Novina 4, str. 180; *že p. Karel Hikl píše temně nebo mátožně* — K. Horký napadl ve svém diskusním příspěvku styl kritických článků přispěvatele Noviny Karla Hikla, zejména jeho kritiku Hájkovy knihy Havlén a Sumínových povídek Když vlny opadly; viz Novinu 4, str. 187—188 a 215—216; *Asi před osmnácti lety, když jsem napsal první kritiky, chtěl je sesměšňovat p. Ignát Herrmann* — Šalda tu má na mysli satirické výpady Herrmannovy ve Švandovi dudákovi v letech 1892—1893; srov. Kritické projevy 1, str. 489—491; *vtip jemnocitného autora „Kyrysnic"* — Kyrysnice, báseň z Horkého sbírky Verše intimní.

Str. 309 — Dokument literárních mravů českých r. 1911. Novina 4, str. 511—512 (č. 16, 23. VI., Feuilleton). — *Ve 4. čísle Stopy* — Panu F. X. Šaldovi, Stopa 2, str. 129—131; K. Horký tu odpovídá na Šaldův feuilleton Pan Horký přeje si diskusi (zde na str. 306—309). Str. 310: *Piliny* — črta z Horkého knihy Pátek, Praha 1908; *Z roku pokoření* — Novina 2, str. 355—357, sign. J. Řapík; knižně v Životě ironickém a jiných povídkách, 3. svazek Souboru díla F. X. Šaldy (Praha 1949, str. 135—139). O Horkého obvinění viz Šaldovu „Poznámku k povídce Z roku pokoření", připojovanou na konci každého vydání Života ironického a jiných povídek: „Tato povídka byla uveřejněna r. 1909 v Novině. Po dvou letech přihlásil se p. Karel Horký ve Stopě s obžalobou, že povídka má jest plagiátem nebo parafrází jeho črty „Pilin". Opakuji zde znova, co jsem mu odpověděl již v Novině z 28. [recte 23.] června 1911: totiž, že Z roku pokoření jest zcela a naprosto majetek můj vším, invencí i výrazem, poněvadž jsem před ní neznal črty p. Horkého. Nyní, když jsem si ji přečetl, vidím, že obě práce mají společný jen jeden bod látkový, a ten jest zcela náhodný; moji přátelé znají i vnější, životný podnět mé práce a vědí, jaká okolnost mně jej přinesla. Jinak, opakuji, obsahem, výrazem, formou není pražádného spříznění mezi povídkou mou a črtou p. Horkého"; *nebožtíku Drtilovi, který o ní napsal recensi* — A. Drtil, „Karel Horký: Pátek", Novina 1, str. 441—442.

Str. 311 — Antonio Fogazzaro... Novina 4, str. 350—351 (č. 11, 14. IV., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 7. III. 1911.

Str. 312 — Friedrich Spielhagen... Novina 4, str. 351 (č. 11, 14. IV., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 25. II. 1911. — *Hlasatel idejí Mladého Německa* — název Mladé Německo byl dán ne zcela jednolité skupině spisovatelů (Gutzkow, Heine, Laube, Mundt, Wienbarg), kteří vystoupili začátkem třicátých let 19. století a literaturu zpolitisovali ve smyslu liberálně buržoasním; *bratři Hartové v jednom sešitu svých Kritische Waffengänge* — běží o tribunu iniciátorů a theoretiků německého naturalismu.

Str. 312 — Petr Brandl. Prémie Umělecké besedy na rok 1911. Novina 4, str. 351 až 352 (č. 11, 14. IV., Glossy). Bez podpisu. — *Výstava děl jeho, projektovaná na podzim* — od září do 31. října 1911 v Rudolfinu; předmluvu ke katalogu napsal K. B. Mádl.

Str. 313 — Ústřední jednota českých žen... Novina 4, str. 352 (č. 11, 14. IV., Glossy). Bez podpisu. — Motto je vzato z 2. kapitoly Puškinovy Pikové dámy.

Str. 313 — 1000 nejkrásnějších novel 1000 světových spisovatelů. Novina 4, str. 479 (č. 15, 9. VI., Glossy). Bez podpisu. — *První sešit leží přede mnou* — Hilbert, Prstýnek pro milou; Gorkij, Jednou v jeseni; Jacobsen, Paní Fönsová; Maeterlinck, Vraždění nevinátek; Nedžet, Talisman; Richepin, Nahý vrah. Praha 1911.

Str. 314 — Rakouská konfiskační praxe. Novina 4, str. 479 (č. 15, 9. VI., Glossy). Bez podpisu. — Kierkegaardův Okamžik v překladu M. Krausové-Lesné, Praha 1911. — *Celé čtyři strany bílé* — konfiskovaná místa jsou z 9. čísla Okamžiku, datovaného Kierkegaardem 24. IX. 1855; konfiskace se týká části oddílu „Buď žvanilem — a uvidíš, že všechny obtíže zmizejí!", celého oddílu „Že kněží jsou lidojedi, a to nejodpornějšího druhu" a části oddílu „Kněz nejen dokazuje pravdu křesťanství, nýbrž podává zároveň opačný důkaz".

Str. 314 — Zemský výbor království Českého... Novina 4, str. 480 (č. 15, 9. VI., Glossy). Bez podpisu. — *Dnešnímu Družstvu Národního divadla* — běží o Společnost Národního divadla, která spravovala divadlo od 1. července 1900 až do konce 1. světové války; *na dalších šest let* — praxe zadávat správu divadla vždy na šestileté období se datuje od r. 1870 ještě z doby Prozatímního divadla; rozhodující instancí při zadávání byl zemský výbor jakožto úřední representant země — Českého království, jež právně zastupovalo v divadle národ; *se svými soutěžníky* — o správu Národního divadla se tehdy ucházel kruh umělců (Foerster, Ostrčil, Karel Burian, organisační stránku vedl Zdeněk Nejedlý), kteří chtěli, aby o Národním divadle rozhodovali umělci, ne podnikatelé ze Společnosti; *skoro o třináct měsíců dříve* — období nové správy mělo započít až 1. VII. 1912; rozhodnutí se činilo zpravidla 2 až 3 měsíce před koncem lhůty; *jmenovati dramaturga* — činoherním dramaturgem byl jmenován Otokar Fischer, který však toto místo po jednoročním působení (v sezoně 1911/12) opustil pro neshody s divadelní správou; *à la Konrádovy Žluté růže* —

Edmond Konrád, Žluté růže; premiéra 29. V. 1911, režie G. Schmoranz; pražská komedie s banálními milostnými zápletkami. Str. 315: *Pan Kovařovic přestal býti již... zárukou zdárné správy operního odboru* — Karel Kovařovic působil jako šéf opery Národního divadla v letech 1900—1920; o poklesu jeho tvůrčích sil v druhém desítiletí této jeho činnosti viz Z. Nejedlý, Dějiny opery Národního divadla II, kap. „Dvě léta bloudění 1910—1912" (Praha 1949, str. 338—364); *kult smetanovský* — jde o Kovařovicovo provedení celého cyklu Smetanových oper v květnu 1904, v květnu 1905, v květnu a červnu 1907, dále jde o jubilejní cyklus k 25. výročí Smetanovy smrti v květnu a červnu 1909 a populární cyklus určený především venkovským návštěvníkům v červnu a červenci téhož roku, další cykly připadly na květen a červen 1910, květen 1911 a nový populární cyklus na červen a červenec téhož roku; pokles Kovařovicových uměleckých sil sleduje Z. Nejedlý mimo jiné právě na Kovařovicově ochabujícím poměru k dílům Smetanovým už od r. 1910; *ignorováním našich nejvýznamnějších zjevů dramatických* — z kontextu vyplývá, že Šalda myslel především na díla Fibichova a Foerstrova; jejich opery se hrály jednak ve velmi omezeném výběru, jednak v ubohém provedení (Kovařovic předával dirigování druhořadým kapelníkům), takže divadelní správa mohla pak prohlásit, že kus se nelíbí a vzít jej po 1—2 reprisách z programu.

Str. 315 — Protest proti zemskému výboru království Českého. Novina 4, str. 575 až 576 (č. 18, 28. VII., Glossy). Bez podpisu. — *Neslibuji si nic od protestu* — ani zemský výbor, ani nejvyšší maršálek Jiří z Lobkovic, jemuž bylo zasláno adresováno, na protest vůbec neodpověděli (srov. Z. Nejedlý, Dějiny opery Národního divadla II, str. 369).

Str. 315 — Max Reinhardt... Novina 4, str. 543—544 (č. 17, 14. VII., Glossy). Bez podpisu.

Str. 316 — Chvilky: vydává a rediguje Josef Pelcl. Novina 4, str. 544 (č. 17, 14. VII., Glossy). Bez podpisu. — Šalda tu mluví o těchto svazcích edice: Ernest Hello, Antika, křesťanství, umění (sv. 17); Thomas Carlyle, O lidské touze (sv. 19—20); J. D. Rockefeller, Jak jsem nabyl (sv. 2); G. T. Fechner, O životě po smrti (sv. 33 až 34); Ernest Denis, Jednota českobratrská, upravil B. Vítek (sv. 12); Oscar Wilde, Dojmy, essaye I (sv. 13); Napoleon Bonaparte, Milostné dopisy Josefině (sv. 18); Oscar Schmitz, Don Juan, Casanova, erotikové (sv. 14—15); Antonio Fogazzaro, Světec (sv. 16, str. 56); Karin Michaelis, Nebezpečná léta (sv. 7, str. 31).

Str. 317 — Auguste Rodin: L'art. Novina 4, str. 574—576 (č. 18, 28. VII., Glossy). Bez podpisu.

Str. 318 — Zeyerův fond [1, 2]. Novina 4, str. 576 (č. 18, 28. VII.) a 638—639 (č. 20, 25. VIII.) Glossy. Bez podpisu. — *V minulém sešitě uveřejnil jsem* — srov. „Zeyerův fond 1911" I. Albert Pražák, II. F. V. Krejčí; Novina 4, str. 530—536. K společnému vystoupení došlo z podnětu Alberta Pražáka a článek je rekapitulací zkušeností, jichž oba pisatelé nabyli ze své porotní praxe. Dokumentují v něm na případech z posledních let, jak porota je degradována na orgán méně než poradní, je-li IV. třídě Akademie její mínění nemilé. Str. 319: *Přehled z 11. srpna* — srov. O poměrech v Zeyerově fondu, Přehled 9, str. 708—709.

Str. 319 — Literatury české devatenáctého století... Novina 4, str. 576 (č. 18, 28. VII., Glossy). Bez podpisu. — Literatura česká devatenáctého století I, 2. vydání, Praha 1911 (napsali J. Hanuš, J. Jakubec, J. Máchal, J. Vlček).

Str. 319 — Flaubert pornografem — v Berlíně. Novina 4, str. 608 (č. 19, 11. VIII., Glossy). Bez podpisu. — *Europas Flachland* — plochost a plošina Evropy; srov. na př. Götzen—Dämmerung (1889), oddíl Was den Deutschen abgeht 3., a jinde.

Str. 320 — Výstava uměleckých fotografií Druetových v pavilonu Mánesově. Novina 4, str. 608 (č. 19, 11. VIII., Glossy). Bez podpisu. — Výstava od června 1911. — *Smutně proslulý umělecký znatel v Osvětě* — srov. F. X. Harlas, Rozhledy po umění výtvarném, Osvěta 41, str. 547—548: „Myslím, že takové znamenité fotografie prací Cézanna, van Gogha, Gauguina, Seurata, Bonnarda teprve pádně dokládají celou neudržitelnost posic těchto nových apoštolů přehodnocených hodnot uměleckých a že zbavují jejich posledního práva k existenci. Filtrem takové neúprosné fotografie je práce kteréhokoli z vyjmenovaných malířů takřka zničena, nezbývá z ní nic, co by žilo a na smysly působilo, tak jako by někdo krásu valenciennské krajky předváděl jejím spálením a zachycením popele na lepkavém papíře." Dále označuje F. X. Harlas toto moderní umění za rozhárané, kolísavé, neživotné, nereálné a tak mátožné, že před starými mistry „prostě se propadá".

Str. 320 — Alois Jirásek šedesátníkem. Novina 4, str. 637—638 (č. 20, 25. VIII., Glossy). Bez podpisu. — *V plné síle tvůrčí* — z větších prací dokončil Jirásek v těchto letech 3. díl Bratrstva (1909), Pana Johanesa (1909), Jana Husa (1911) a dva díly Z mých pamětí (1910—12); *neminul bez užitku epické methody Tolstého...* — o poměru tvůrčí methody Jiráskovy k methodě Flaubertově a Tolstého psal už r. 1902 Zdeněk Nejedlý ve studii K 50. narozeninám Al. Jiráska.

Str. 321 — Leandr Čech †. Novina 4, str. 638 (č. 20, 25. VIII., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 27. VII. 1911. — *V osmdesátých létech v Hlídce literární a Literárních listech* — pravidelným přispěvatelem Hlídky se stal L. Čech r. 1886, Literárních listů r. 1884; *jako jeho kritičtí druhové* — především František Bílý, Jan Korec, Lev Šolc a Pavel Vychodil; *jeho práce o Karolině Světlé* — Karolina Světlá, Hlídka literární 7 a 8, samostatně 1891; Karolina Světlá, Telč 1907; *Svým starším hálkovským studiím* — Psychologie dramatických básní Hálkových (Výroční zpráva státní reálky v Telči, 1890); O povídkách Hálkových (Hlídka literární 9); Snahy Fričovy a Hálkovy o nové české básnictví (Výroční zpráva státní reálky v Novém Městě na Moravě, 1902); definitivní formu dal L. Čech svým hálkovským studiím v 3. a 4. hlavě III. dílu Literatury české devatenáctého století (3. Literární směry v letech padesátých, 4. Vítězslav Hálek), Praha 1907; *novější německé práce tohoto oboru (Lehmannovy)* — L. Čech, Poetika Lehmannova, Výroční zpráva státní reálky, Nové Město na Moravě 1910.

Str. 322 — Arthur Rimbaud. Novina 4, str. 639—640 (č. 20, 25. VIII., Glossy). Bez podpisu. — *V červnovém čísle Revue critique des idées et des livres* — v 13. ročníku na str. 542 n.: J. M. Bernard, L'idée d'anarchie dans l'oeuvre de Rimbaud; *překládal kdysi něco málo Vrchlický* — srov. anthologii Moderní básníci francouzští (Praha 1893), oddíl 131, str. 445—447; předmluva je datována v září 1893, překlad byl pořízen s největší pravděpodobností z edice Vanierovy 1892; Vrchlický přeložil z Rimbauda čtyři básně: Spáč v údolí, Buffet, Sloky, U pece; *K. St. Neumann podal v Lumíru* — J. A. Rimbaud, Opilá loď, Lumír 36, str. 455—457; *nedávno p. Marek* — J. A. Rimbaud, Pobyt v pekle, Praha 1910.

Str. 323 — Jiří Brandes a Německo. Novina 4, str. 640 (č. 20, 25. VIII., Glossy). Bez podpisu. — *Epigram Goethův* — ze sbírky Venetianische Epigramme (1790); citované verše tvoří závěr č. 29.

Str. 324 — Josef Israels †. Novina 4, str. 671 (č. 21, 8. IX., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 12. VIII. 1911. — *Kruseman* — holandský portretista a historický malíř Jan Adam K.; Israels navštěvoval jeho školu v letech 1840—45; *Krajan jeho Jan Veth a Němec Max Liebermann vystihli nejlépe* — srov. Jan Veth, Jozef Israels en zijn kunst, Arnhem 1904 (něm. Lipsko 1906); Max Liebermann, Jozef Israels, eine kritische Studie (1901).

Str. 325 — Činoherní repertoár Národního divadla v období 1911/1912. Novina 4, str. 671—672 (č. 21, 8. IX., Glossy). Bez podpisu.

Str. 325 — Théophile Gautier. Novina 4, str. 672 (č. 21, 8. IX., Glossy). Bez podpisu.

Str. 325 — Par nobile fratrum. Novina 4, str. 735—736 (č. 23, 13. X., Glossy). Bez podpisu. — *V posledních dvou sešitech Moderní revue* — srov. M. Marten, Z realistického Olympu, Moderní revue 17, str. 523—524, a O básníka II, Moderní revue 17, str. 599—601; *mou „humoristickou" Moderní literaturu českou* — Marten recensoval tuto Šaldovu práci v Moderní revui 15, str. 459—463. Polemisuje tu s Šaldovým pojetím vývojové logiky moderní české literatury, především s Šaldovou analysou romantismu, odmítá přeceňování lyriky Čelakovského a Nerudovy a končí obhajobou díla Vrchlického, Karáskova a především Zeyerova. Přívlastek „humoristickou" je narážka na Martenova slova v glosse Z realistického Olympu: „... vyzýval k diskusi o humoristickém čtení své Moderní literatury...". Str. 326: *Pan dr Marten vysvětluje dnes* — srov. Šaldovu redakční poznámku k polemické odpovědi O. Šimka M. Martenovi (Novina 4, str. 572—573), v níž Šalda vysvětluje, proč Novina přináší recensi Martenova Julia Zeyera až po celoročním mlčení. Nakladatelství Moderní revue nezaslalo totiž Novině recensní výtisk. Když se však rozkřiklo, že Marten je umlčován, poslal Šalda O. Šimkovi, který kritiku psal, exemplář vypůjčený; *dovedl zapět hymnu v Moderní revui r. 1906 na mé Boje o zítřek* — Šalda se tu zmýlil v dataci; srov. M. Marten, Boje o zítřek, Moderní revue 11, str. 572—576 (č. 11—12, srpen—září 1905); tehdejší postoj Martenův k Šaldovu dílu lze ukázat tímto citátem: „Nikdy dosud nebyl cit a smysl souvislosti umění se životem, lépe: vnitřní jednoty obou vyvinut v takové míře a tak výlučně vzat za základ psychologie i ethiky tvorby, ano i umělecké rozkoše a víry, jako v koncepci p. Šaldově"; *jak učinil to nedávno pan Karásek* — Šalda omylem označil za autora „sentimentálního tremola" J. Karáska; běží však o Procházkovu kritiku České knihy prózou (Moderní revue 17, str. 301—310), jejíž první část je věnována ironickému výčtu nakladatelství, která Moderní revue nezaslala recensní výtisky svých knih. „Průhledné obviňování Noviny" ve výčtu se týká nakladatelství Grosman a Svoboda, které vydávalo Novinu; *Zeyerovi neuškodí Macharově* — Macharovy glossy o Zeyerovi vyšly pod značkou -by- v Čase 25, str. 29 a 43; Marten v této souvislosti napadl Machara článkem Syn Heliův, Moderní revue 17, str. 364—366. Str. 327: *popravil... na třech řádcích Sovova Tómu Bojara* — srov. Moderní revue 17, str. 302: „... jenom náhodou se mi dostalo štěstí nahlédnouti do něho a podivovati se ošumělé obnošenosti jeho erotické fabule a úvodníkovému suchopáru jeho národohospodářských divagací, kašovitému jazyku a architektuře, která architekturou není (lucus a non lucendo!)..."; *Mluví o jejích „beletristických skládankách"* — srov. Moderní revue 17, str. 604, kde Procházka reaguje na Šaldovu glossu Alois Jirásek šedesátníkem.

Str. 327 — Výbor z prací Artuše Drtila... [Praha 1913.] Novina 4, str. 736 (č. 24, 13. X., Glossy). Bez podpisu.

Str. 328 — Experimenty. Novina 5, str. 29—30 (č. 1, 24. XI., Feuilleton). — *Napsal do posledního Přehledu dramaturg p. dr Fischer* — Dramaturgické poznámky, 2. Experimenty, Přehled 10, str. 113—115; Fischer zde vytýká Šaldovi jako nebezpečné, že Šalda „požaduje na našich umělcích, aby potlačovali svoje sklony po osobní diferenciaci, aby se ztráceli v národním celku"; *literární nula zvaná Mirko Rutte-Havelský* — srov. Moderní revue 18, str. 51—54 („P. F. X. Šalda uveřejnil v Národních listech ze dne 10. září feuilleton o popularitě a aristokratismu..."). Str. 329: *Karáskova Cesara Borgiu* — Jiří Karásek ze Lvovic, Cesare Borgia, Praha 1908.

Str. 330 — Páně Fischerovy Experimenty. Novina 5, str. 63—64 (č. 2, 8. XII., Glossy). — *V 10. čísle Přehledu pokračuje p. dr Fischer* — Dramaturgické poznámky, 3. Aktuality, Přehled 10, str. 177—179; polemická odpověď na Šaldův feuilleton Experimenty, v níž se Fischer zastává Karáskova dramatu Cesare Borgia a vytýká Šaldovi zaujatost ke kruhu Moderní revue; „v některých jiných otázkách" však naproti tomu s radostí konstatuje shodu, především s Šaldovými názory na oblíbené a výchovné historické hry. Str. 331: *p. Fischer, znatel a milovník Kleistův* — Mimische Studien zu Heinrich von Kleist, Euphorion 1908/1909, sv. 15, str. 488—510 a 716—725, sv. 16, str. 62—92, 412—425; závěrečná kapitola práce vyšla pod názvem Osudnost zrcadla, Novina 1, str. 332—338, 353—357, 395—399, 422—428; recensi celé studie napsal do Noviny J. Reichmann (Novina 3, str. 375—378, 408—410, 443—446, 471—472, 573). Dále Kleist's Guiscardproblem (1912) a monografie Heinrich von Kleist a jeho dílo, Praha 1912.

Str. 331 — Pan Otokar Fischer... Novina 5, str. 96 (č. 3, 22. XII., Glossy). Bez podpisu. — *Brání se v posledním Přehledu* — srov. O. Fischer, Diskuse mezi panem F. X. Šaldou a mnou..., Přehled 10, str. 226; O. Fischer tu odmítá nařčení, že považuje za ryzí umění pouze umění exklusivní, stejně odmítá Šaldovo tvrzení, že by byl stanovil „rodovou totožnost" mezi Kleistem a Karáskem.

Str. 332 — Prof. Fr. Drtina... Novina 5, str. 30 (č. 1, 24. XI., Glossy). Bez podpisu. — *Myšlenkový vývoj evropského lidstva* — Praha 1902.

Str. 332 — V. Tille: Božena Němcová. [Praha 1911.] Novina 5, str. 31 (č. 1, 24. XI., Glossy). Bez podpisu.

Str. 332 — Jaroslav Kamper... Novina 5, str. 31 (č. 1, 24. XI., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 31. X. 1911. — *Jeho studie o Zeyerovi, Šlejharovi, Máchovi* — srov. Julius Zeyer (Časopis Českého musea 1901, str. 36—48, 204—235, 333—347); J. K. Šlejhar (Česká revue 4, str. 146—152, 434—439, 561—566); ze studií máchovských především „Karel Hynek Mácha" (1. hlava III. dílu Literatury české devatenáctého století) a „Máchovy dramatické pokusy" (Lumír 39, str. 72—77). Str. 333: *studie o počátcích novočeského dramatu* — České drama v letech 1821 až 1848 (7. hlava II. dílu Literatury české devatenáctého století) a četné studie drobnější; *jeho studie o Brandlovi a Rainerovi* — o díle Brandlově viz Kamprův úvod k albu Petr Brandl, Praha 1911; o díle Rainerově viz Václav Vavřinec Rainer (zvláštní otisk z časopisu Dílo 4), Praha 1907; *redaktorem Lumíra a Květů* — Kamper redigoval Lumír 39, 1911 a Květy od 2. pololetí roč. 30, 1908; *dramaturgem Vinohradského divadla* — od otevření divadla 24. II. 1907 po dvě sezony do začátku května 1909, kdy byl divadelní správou donucen odejít.

Str. 333 — Miloš Jiránek... Novina 5, str. 31—32 (č. 1, 24. XI., Glossy). Bez podpisu. — Psáno jako nekrolog, † 2. XI. 1911. — *Na poslední členské výstavě Mánesově* — v lednu a únoru 1911, viz zde str. 140—144.

Str. 333 — Povážlivá rada. Novina 5, str. 32 (č. 1, 24. XI., Glossy). Bez podpisu. — *Referuje p. Hanuš Jelínek* — Lumír 40, str. 46—47; na Šaldovu glossu Povážlivá rada odpověděl pak H. Jelínek v Lumíru 40, str. 141. Jelínkovi nešlo o úpravu či „vylepšení" Hilbertova stylu, nýbrž o „odstranění zbytečných a hrubých germanismů". Bylo povinností správy Národního divadla autora na tyto nečeské obraty upozornit a po dohodě s ním je odstranit; *Hilbertova Patria* — knižně Praha 1911; premiéra 9. X. 1911 v režii G. Schmoranze.

Str. 334 — Stého výročí smrti Kleistovy... Novina 5, str. 96 (č. 3, 22. XII., Glossy). Bez podpisu. — Kleist se zastřelil 21. XI. 1811 na Wanském jezeře u Postupimi. — *Prvního kritického životopisu jeho* — srov. Otto Brahm, Heinrich von Kleist, 1884.

Str. 337 — Tři studie z doktorské disertace. Disertace je uložena v archivu Karlovy university pod č. 577: *Šalda František: 1. Malířská episoda v díle Raffaelově; 2. Matyáš Grünewald: jeho kolorism, clair-obscur i styl; 3. Jan Vermeer van Delft: skizza jeho malířského vývoje.* Strojopis s Šaldovými rukopisnými opravami je datován r. 1910. — Šalda složil filosofický doktorát 25. VII. 1910. O pohnutkách, jež ho vedly k dokončení studia na filosofické fakultě, píše v dopise z 30. VIII. 1910: „Jsem nesmírně, nesmírně unavený a všecka soustavná a nucená práce jest mně den ode dne břemenem těžším a těžším. Toužím naopak po tom, jak uniknouti z literárního života. Kdyby se nalezlo pro mne místo v knihovně nějaké, ihned bych je přijal. Skládal jsem doktorát hlavně proto, že se žádá od úředníků knihovních." (Sborník Na paměť F. X. Šaldy, usp. B. Lifka, 1938, str. 66.) Podobně psal Šalda tehdy A. Matějčkovi (srov. Sborník F. X. Šaldovi, Praha 1932, str. 95—97), že dělal svůj doktorát proto, aby „skoncoval tu hloupou historii, když jsem ji již začal". Tiskem svou práci odmítal vydat, dokonce mystifikoval své přátele, že se jeho disertace týká nizozemského malíře Petra Brueghela (srov. na př. sborník Na paměť F. X. Šaldy, str. 73 a vydavatelskou poznámku ke knize Hájemství zraku na str. 63).

1. Malířská episoda v díle Raffaelově. Srov. též obsáhlé Šaldovo heslo „Raffael" v OSN. — Str. 337: *Stanza d'Eliodoro* — druhá komnata papežského vatikánského paláce, vyzdobená Raffaelem v letech 1512—14; *Stanza della Segnatura* — první komnata paláce, vyzdobená Raffaelem v letech 1508—11. Str. 339: *Bramante* — italský renesanční sochař a architekt (1444—1514), který vybudoval též některé části Vatikánu; po jeho smrti pokračoval Raffael ve stavbě chrámu sv. Petra. Str. 345: *neušlo to již pozornosti Vasariho* — míněn pravděpodobně Vasariho soubor biografií italských umělců Vite de' più eccelenti pittori, architetti e scultori italiani da Cimabue sino ai tempi nostri (1550, 2. přepracované vydání 1568; německý překlad ve výboru vyšel v letech 1885—87).

2. Matyáš Grünewald: jeho kolorism, clair-obscur i styl. — Str. 350: *J. K. Huysmansův paradoxní román* — román Là-bas vyšel po prvé r. 1890.

3. Jan Vermeer van Delft: skizza jeho malířského vývoje. — Str. 366: *faire des vers nouveaux sur les thèmes anciens* — tvořit nové verše na stará themata. Str. 375: *L'exécution en est grossière, l'empâtement brutal et l'aspect monotone* — Jeho provedení je hrubé, nanášení barev brutální a vzhled jednotvárný; „*Nous voulons la nuance, pas la couleur, la nuance*" — Chceme odstín, nikoliv barvu, jen odstín.

Str. 388 — Poznámka úvodní [ke knize Časové i nadčasové]. Vyd. Melantrich, Praha 1936, str. 5—8, Dílo F. X. Šaldy, svazek 9; „Poznámka úvodní" datována v srpnu 1936. — *Kmen, Tvorba a Kritika, které jsem redigoval nebo spoluredigoval* — Šalda redigoval 1. a 2. ročník Kmene v letech 1917—19 a 2. ročník Tvorby 1927, spoluredigoval první dva ročníky Kritiky (1924, 1925) a 1. ročník Tvorby 1925/26; *pověřen... pravidelnou feuilletonní rubrikou několika denních listů* — do Národních listů přispíval Šalda od června 1911 do února 1912, do Venkova od října 1917 do června 1921, do Tribuny od října 1921 do června 1923.

Vydavatelé děkují všem, kdo byli nápomocni při vydání tohoto svazku, zvláště dr B. Lifkovi za poskytnutí dat Šaldova itineráře a za ostatní jeho příspěvky ke komentáři.